

Arbetssterapeuten

Tidskrift för Sveriges arbetsterapeuter

5.16

Djurassisterad terapi
på Bräcke diakoni

Önska och Fredrik
har ett eget språk

TEMA

Vägar till arbete

Ikea är Olle Erikssons
ingång till arbetslivet
sid 20

PORTRÄTT
Isobel och
kampen om tiden
sid 8

Är du
övervakad
på jobbet?
sid 38

FOKUS HJÄLPMEDEL VÄSTERÅS 12-13 OKTOBER

Work shop båda dagarna med Catrine Träff,
Leg Arbetsterapeut och ansvarig för klinisk utbildning Permobil.

**Rullstol med ståfunktion –
Möjligheter och vinster såväl kliniskt som funktionellt.**

permobil

Tel 060-59 59 00 | Email info@permobil.com

Arbetsrapporten # 5.16

"Vårt mål är att alla personer ska kunna jobba 100 procent av sin egen förmåga"

s 24

- 5 **Ordföranden**
Äntligen!
- 6 **Nyheter**
- 8 **Porträttet**
Isobel Hadley-Kamptz med bristande känsla för tid
- 13 **Tema: Vägar till arbete**
Mot jobb
Gabriellas väg tillbaka
På jobb som alla andra
På egna villkor
- 28 **Ledarskap**
Möts bättre!
- 30 **Mitt jobb**
Kerstin Gatu jobbar med anpassad it
- 31 **Krönika**
Ordvalet spelar roll
- 32 **Reportage**
Med andra ord – djurassisterad terapi på Bräcke diakoni

Koll på övervakning och kontroll

s 38

- 36 **Nya böcker**
Väckarklocka om normer
- 40 **Förbundsnytt**

KATJA
ALEXANDERSON
Chefredaktör

Arbetet är inte allt, men mycket

Vad jobbar du med? Det brukar inte dröja många minuter innan den frågan dyker upp på middagar med okända bordsgrannar. Och den som har för vana att läsa runor i dagstidningarna kan inte låta bli att notera att mestadels handlar texterna om den döda personens yrkesliv. Titlar, fantastiska ledaregenskaper och andra jobbrelaterade omdömen brukar ta stor plats. I mitt tycke, ofta för stor plats. Det här säger något om hur viktiga våra arbeten är som identitetsskapare och hur svårt det kan vara att inte ha något jobb, såväl ekonomiskt som socialt.

I höstens första nummer skriver vi om **vägar till arbete**. Vi samtalar med arbetsterapeuten **Marine Stureson**, som forskat på sjukskrivningsprocessen, om viktiga ingredienser för en lyckad rehabilitering. Du får också träffa arbetsterapeuten **Gabriella Hedberg** som fick bröstcancer. Hon kände sig pressad att börja arbeta alldeles för tidigt efter avslutad behandling, kraschade, blev sjukskriven igen, men nu är hon tillbaka på banan. På det stora varuhuset med platta paket får du möta personer med autismspektrumdiagnoser som arbetstränar med stöd från företaget **Conexi**. Sedan tar vi en tur till **Arbetscentrum i Tranås** där fyra arbetsterapeuter jobbar med arbetslivsinriktad rehabilitering.

Vi lyfter också att det är brist på arbetsterapeuter och att många arbetsgivare har svårt att rekrytera. I **Sölvesborg** fick kommunen till och med annonsera i lokalpressen och be om förståelse för långa väntetider. Du får också möta författaren och opinionsbildaren **Isobel Hadley-Kamptz** som i hela sitt liv har haft svårt med tider, men som numera vet varför och fått stöd. Därtill boktips, inspiration om hur man förbättrar mötena på jobbet och mycket mer.

ARBETSTERAPEUTEN

Utgivare: Sveriges Arbetsterapeuter
Box 760, 131 24 Nacka
Växel och medlemsjour:
08 507 488 00

www.arbetsrapporten.se
kansli@arbetsrapporten.se

Ansvarig utgivare: Ida Kåhlin
ida.kahlin@arbetsrapporten.se
08 507 488 03

Chefredaktör: Katja Alexanderson
katja.alexanderson@arbetsrapporten.se
08 507 488 25

Fotograf omslaget:
Lisa Thanner

Layout: Gelinda Jonasson

Korrektur: Jane Bergstedt

Annonser: Lars-Göran Fransson
larsgoran.fransson@swipnet.se
08 640 12 20 • 070 630 82 25

TS-kontrollerad upplaga:
10 600

ISSN: 0345-0988

Grafisk form: Graffoto AB

Tryck: Exakta Print

Anslag för neurologisk forskning

Vår forskningsfond, NHR-fonden, utannonserar härmed årets anslag. Fonden skall stödja medicinskt forsknings- och utvecklingsarbete om neurologiska sjukdomar och/eller funktionsnedsättningar. Fonden skall också stödja socialt och beteendevetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete inom området. Klinisk anpassad forskning som direkt kommer våra medlemmar till gagn prioriteras.

Anslag skall i första hand utgå till projekt som ej kan få stöd genom forskningsråden eller specialdestinerade fonder. Beviljade anslag utgår i regel för ett år i taget och högst tre gånger för samma projekt. Redovisning av tidigare anslag är ett krav för beviljande av nytt anslag.

Anslaget belopp 2016 för 2017 är ca 3 miljoner kronor.

Ansökan ska ske på särskild blankett via hemsidan neuroforbundet.se och skickas elektroniskt senast 17.00 den 30 september 2016. En ansökan i original med underskrifter, inkluderande forskningsplan och CV, skall postas till Neuroförbundets kansli senast 30 september 2016.

Bestämmelser för utdelande av medel ur NHR-fonden, kan laddas ner via vår hemsida neuroforbundet.se

Neuroförbundet • Box 49084 • 100 28 Stockholm

Tel: 08-677 70 10 • neuroforbundet.se

Handbok

Webbutbildning

Anhörigskrift

Mobilapp

NOLLVISION

Ett utbildningspaket för en demensvård utan tvång och begränsningar

Svenskt Demenscentrum
demenscentrum.se/Nollvision

CMCcare

- Funktionell tumortor

NYHET!
Anatomiskt stöd för CMC-leden.

CMCcare är en anatomisk ortos som stödjer tummens CMC-led.

- Integrerad formbar aluminiumskena
- Justerbart kardborrband
- Anatomisk design
- Hand- och fingrar kan röra sig fritt

CMCcare är avsedd både för kortvarig- och långvarig användning.

Vill ni veta mer? Kontakta kundsupport
042-25 27 01 kundsupport@camp.se

SÖK FORSKNINGS BIDRAG

STROKE-Riksförbundet delar ut 600 000 kr till forskning

**SISTA ANSÖKNINGSDAG
15 OKTOBER 2016**

Tel: 08-721 88 20
www.strokeforbundet.se

När andra professioner betraktar personcentrering som något nytt och innovativt ska vi ta kommandot. Vi måste kommunicera att det här är vi bra på, kanske bäst!

Äntligen!

Ökad personcentrering har de senaste åren seglat upp som ett av de viktigaste förestående paradigmskiftena inom svensk hälso- och sjukvård.

Men vad är ett personcentrerat förhållningssätt? Och hur skapar vi bättre förutsättningar för en mer personcentrerad hälso- och sjukvård? En stor del av den hälso- och sjukvårdsdebatt som fördes under sommarens Almedalsvecka handlade just om detta.

Personcentrering är något som egentligen borde vara en självklarhet i alla möten mellan människor. ”Man kan inte stå och fundera på vad man ska göra härnäst, man måste ha fullt fokus på personen man har framför sig”, sa hälso- och sjukvårdsminister Gabriel Wikström när vi diskuterade frågan i Almedalen i juli.

E-hälsa, digitalisering, en utökad primärvård och hemsjukvård nämns i debatten som betydelsefulla bidrag i strävan mot personcentrering, men det finns också en konsensus kring att det inte bara handlar om hur vi organiserar hälso- och sjukvården utan kanske främst om hur vi, professionsutövare, betraktar de personer som är i behov av hälso- och sjukvård, om etik, empati och filosofiska utgångspunkter. Forskning från Göteborgs universitet har dessutom visat att personcentrerad hälso- och sjukvård är kostnadseffektiv, vilket självklart ökar politikernas motivation att prioritera och diskutera detta.

Som arbetsterapeut är det lätt att ropa: Äntligen! Äntligen börjar även andra professioner, politiker och tjänstemän se betydelsen av att på allvar utgå från att den person som är i behov av en hälso- och sjukvårdsinsats är en person – inte ”bara” en patient eller i värsta fall en diagnos, utan en unik person i ett unikt sammanhang.

Ingen revolutionerande nyhet för oss. Vår profession är i grunden personcentrerad. Arbetsterapeutisk

professionsutövning förutsätter personcentrering. Vi har en rad evidensbaserade modeller, metoder och instrument som utgår från ett personcentrerat förhållningssätt. Canadian Occupational Performance Measure (COPM), Occupational Therapy Intervention Process Model (OTIPM), Bedömning av delaktighet i aktivitet (OCAIR-S) och Miljöns betydelse för delaktighet i aktivitet (REIS-S) är bara några exempel på verktyg som kan användas för att bidra till en personcentrerad hälso- och sjukvård.

Visst ska vi unna oss att ropa äntligen – men vi får, och ska inte, slå oss till ro. Vi må ha ett försprång, men omställningen mot en mer personcentrerad hälso- och sjukvård kräver en omställning av hela teamet.

När andra professioner betraktar personcentrering som något nytt och innovativt ska vi ta kommandot. Vi måste kommunicera att det här är vi bra på, kanske bäst! Vi måste se till att vår kompetens och våra verktyg blir en självklar del i det interprofessionella teamets strävan mot en mer personcentrerad hälso- och sjukvård.

Följ mig gärna på Instagram och Twitter: [@idakahlin](#).

IDA KÄHLIN
Ordförande

FOTO: COLOURBOX

Illavarslande stresstrend

Det senaste året har var fjärde akademiker stannat hemma från jobbet minst en dag på grund av psykisk utmattning eller stress. Det visar en ny undersökning från Saco.

– Effekterna av det gränslösa arbetslivet är tydliga och

ett stort ansvar vilar på arbetsgivarna. De måste bli bättre på att skapa balans mellan krav och resurser. Annars kommer det här att sluta riktigt illa, säger Sacos ordförande Göran Arrius i ett pressmeddelande.

Rör på dig!

Dålig kondition ökar risken för dödlighet mer än vad högt blodtryck och höga kolesterolvärden gör. Bara rökningen är värre. Det visar en studie vid Sahlgrenska akademien, där medelålders män följts under totalt 45 år.

Lyckad vecka i Almedalen

Sveriges Arbetsterapeuter var på plats i Almedalen. Till förbundets mingel dök hälso- och sjukvårdsminister Gabriel Wikström upp.

Förbundet medverkade i flera seminarier, mingel, paneldebatter och möten under årets Almedalsvecka.

– Att vara i Almedalen och möta beslutsfattare, brukarorganisationer och andra samarbetspartner är ett väldigt bra sätt för oss att synliggöra värdet av arbetsterapi, säger förbundsordförande Ida Kåhlin.

Hon deltog i en paneldiskussion på ett seminarium som HSO anordnade på temat: *Hur kan vården utformas universellt – och därmed bli mer jämlik?* samt även i en panel som Lika

Unika anordnade på temat:

Har parterna ett ansvar för jobb till personer med funktionsnedsättning? Rundabordssamtal hos Neuroförbundet och Vårdförbundet var andra engagemang under veckan.

Tillsammans med bland annat Fysioterapeuterna anordnade förbundet ett välbesökt mingel med rubriken: *Så skapar vi förutsättningar för personcentrerad hälso- och sjukvård!*

– Det var mycket lyckat, bland annat valde hälso- och sjukvårdsminister Gabriel

FOTO: COLOURBOX

Sveriges Arbetsterapeuters Ida Kåhlin och Stefan Jutterdal från Fysioterapeuterna diskuterade jämlik hälsa.

Wikström att komma på vårt mingel, säger Ida Kåhlin.

Sveriges Arbetsterapeuter anordnade också – som ett av sju professionsförbund – ett rundabordssamtal och presenterade förslag på hur hälso- och sjukvården och omsorgen på ett bättre sätt kan bidra till jämlik

hälsa. Utgångspunkten för diskussionen var Kommissionen för jämlik hälsas uppdrag att lämna förslag som kan minska hälsoklyftorna.

Även 1:e vice ordförande Anna Ström och utredare Martin Östberg var med i Visby. ▀

Förbundet står bakom manifestation för bättre vård

Manifestationen, Slut på rean – En annan vård är möjlig, genomfördes den 4 september på flera orter i landet. Förbundet ställde sig bakom och uppmuntrade medlemmarna att delta lokalt.

Det började med tre sjuksköterskors planer på att demonstrera i Stockholm och Landskrona mot det, enligt dem, orimliga läget i sjukvården – en vård som förfaller på grund

av en ohållbar arbetsmiljö och en patientsäkerhet som äventyras. Då alla vårdprofessioner är berörda spreds ordet snabbt och i skrivande stund (24/8) har 24 orter anslutit sig

till att demonstrera den 4 september, och nya initiativ startar varje dag.

Sveriges Arbetsterapeuter och ett antal andra fackförbund och organisationer, ställde sig bakom manifestationen, för att visa på solidaritet och samarbete mellan yrkesgrupperna. Men också för vikten av en hållbar arbets-

miljö för alla professioner i vården, adekvat löneutveckling över arbetslivstid och lika vård för alla.

Förbundet uppmanade kretsarna och medlemmarna att antingen ansluta sig till befintliga orters manifestationer eller att starta egna lokala manifestationer. ▀

oktober är det **Arbetsterapins dag**. Förbundet erbjuder olika typer av kostnadsfritt material att använda under dagen. Du kan beställa det via arbets-terapeuterna.se/arbetsterapinsdag. Sista dag för beställning är den 22 september.

Bra arbetsmiljö – check!

Suntarbetsliv har tagit fram en checklista för att inventera den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Företrädare för parterna har deltagit aktivt i arbetet.

Med checklistans hjälp ska chefer och skyddsombud

kunna se över vilken beredskap de har inom verksamheten för att kunna hantera organisatorisk och social arbetsmiljö, i form av bland annat kunskaper, mål, rutiner.

Du hittar checklisten på suntarbetsliv.se.

Sökes: arbetsterapeuter

Bristen på arbetsterapeuter är ordentligt kännbar runtom i landet. I juli fanns tre gånger så många sökbara tjänster som antal heltidsarbetslösa arbetsterapeuter. Text: Anki Wenster

– Det ser rätt så oroväckande ut. Jag saknar fortfarande tre av fem heltidstjänster inför hösten, säger Lotta Carlsson, enhetschef i Sölvesborgs kommun.

I början av sommaren gick Lotta Carlsson ut i lokalpressen tillsammans med övriga chefer inom omsorgsförvaltningen och uttryckte sin oro för bristen på arbetsterapeuter och att tre tjänster inom kommunen var vakanta. Läget är oförändrat, men hon är försiktigt förhoppningsfull.

– I dagarna har jag haft en arbetsterapeut på intervju, jag ser positivt på detta och hoppas på en blivande medarbetare. Under året har vi tagit in två rehabassistenter som stöd. Personligen tror jag en anledning till svårigheten att rekrytera är att nyexaminerade försvinner till storstäderna. Men vi är inte ensamma om den här situationen, det är ett stort bekymmer generellt i landet att få tag på arbetsterapeuter.

I mitten av augusti fanns 192 lediga tjänster i Arbetsförmedlingens platsbank. Antalet an-

mällda heltidsarbetslösa i slutet av juli var 47 personer. Till Arbetsförmedlingen anmälades under juli 35 nya platser i Stockholms län. I Region Skåne 29, i Västra Götaland 25 och i Uppsala län 17 platser.

Kristina Gustafsson är enhetschef för Rehabilitering Ystad, vid Ystad

lasarett i Region Skåne.

Hon annonserar just nu

om en tillsvidareanställning och tre längre vikariat. Ansökningstiden kommer att förlängas ännu en gång, påpekar hon.

– I tjänst har jag sex arbetsterapeuter och alla arbetar inte heltid. Jag saknar fyra tjänster, det är nästan halva bemanningen. Men jag hoppas kunna anställa två arbetsterapeuter inför hösten.

I dagsläget har tre ansökningar kommit in. Att arbetsmarknaden erbjuder stora valmöjligheter för nyexaminerade är en anledning till att det är svårt att

rekrytera anser hon.

Stefan Bragsjö, basenhetschef för rehabiliteringen inom primärvård och slutenvård i norra delen av Kalmar län, är också bekymrad. Länet har två vakanter i glesbygden. På sjukhusen har man lyckats bemanna, men han märker tydligt av att arbetsmarknaden är rörlig och att områden utanför sjukvården lockar.

Stefan Bragsjö anser att det måste ske något drastiskt ur ett samhällsperspektiv för att lösa bristen på arbetskraft. Det är ett komplext problem som inte

bara handlar om arbetsterapeuter.

En väg att gå tror han kan vara

att luckra upp de vattentäta skotten mellan vårdnivåerna.

– Att erbjuda ett mer gränsöverskridande arbete och att få jobba med helheten tror jag skulle kunna locka unga personer till vården.

Förbundsordförande Ida

Kåhlin anser att läget är bekymmersamt ur flera perspektiv.

På kort sikt är bristen väldigt oroande, det handlar om våra medlemmars arbetsmiljö. Det är också tydligt att i den takt som arbetsterapeuter utbildas i

SCB:s prognos

Tillgång 2025: 11 000

Efterfrågan 2025: 11 800

Tillgång 2035: 11 600

Efterfrågan 2035: 13 200

dag kommer vi inte att räkka till. Då har man inte tagit hänsyn till stora pensionsavgångar och att fler blir äldre och får behov av arbetsterapi. Och en ökad migration.

Hon påpekar också att söktrycket till utbildningar behöver öka, något som gäller hela välfärdssektorn.

– Nya arenor är viktigt, men vi måste självklart även räkka till inom hälso- och sjukvården. Förbundet är redo att samarbeta med lärosäten som utbildar arbetsterapeuter, och även nya, för att kunna vända det här och få bättre förutsättningar till arbetsterapeutisk kompetens framöver.

Ida Kåhlin konstaterar att även om bristen på arbetsterapeuter är problematisk ur flera aspekter så innebär den också möjligheter.

Nu har vi chansen när det gäller lönefrågan. Det finns ingen anledning att sälja sig billigt i dagens arbetsmarknadsläge. ■

Isobel Hadley-Kamptz har alltid haft en bristande känsla för tid. Nu vet hon varför.

Text: Katja Alexanderson Foto: Alexander Mahmoud

Tidlös

När Isobel skiljde sig för några år sedan började hennes 7-årige son komma för sent till skolan varannan vecka, mammaveckan. Tiden räckte inte till på morgnarna och trots att de steg upp i tid blev de tvungna att skynda för att dyka upp fem, tio minuter efter alla andra. Samma bristande känsla för tid gör att Isobel en kvart in i vår intervju förklarar att hon spontant inte vet om vi har pratat i fem eller 45 minuter. För att kunna göra en kvalificerad gissning behöver hon kolla hur mycket kaffe hon druckit, vad som är kvar av chokladcroissanten ...

– Min exman hjälpte mig oerhört mycket, han organiserade vårt liv. En sak som är himla fin, är att när det var viktigt att jag skulle komma iväg en viss tid gav han mig hållpunkter: nu är det en kvart kvar, nu är det tio minuter ... Han var min inre klocka.

Mannen såg till att det var städat hemma, skötte ekonomin och fick vardagen att fungera.

– Efter separationen var det plötsligt jag som var tvungen att komma ihåg att betala räkningar. Och det klarade jag inte, jag betalade hyran för sent varje månad.

Det kan tyckas paradoxalt att Isobel Hadley-Kamptz behövt hålla hundratals, kanske tusentals, deadlines i jobbet som opinionsbildare och författare. Och bara missat en enda. Under åren 2003–2008 var hon ledarskribent på Expressen och en snabb sökning på tidningens webbplats ger nästan 300 träffar på hennes namn.

– Jag har på något sätt lyckats prioritera i min hjärna så att jag nästan enbart har problem i privatlivet. Mitt hem har kunnat se ut som en soptipp, men jag missar inte en deadline.

Men det har krävt otroligt mycket energi att sköta arbetet, och Isobel har kört rakt in i den beryktade väggen ett par gånger. Tänkt att hon

måste skärpa sig när saker och ting blivit råddiga, när det har varit svårt att komma igång och hon distraherat sig själv. Kompenserat med sin begåvning, klarat sig och varit en högpresterande människa. Blivit otroligt bildad på köpet. För alla mynt har som bekant två sidor och den som inte kan motstå fotnötter i Wikipedia kan lära sig väldigt mycket om det bysantiska rättssystemet trots att det egentligen är en ganska rakt på sak-artikel om svensk kriminalpolitik som ska skrivas. Då är det tur att det finns nätter för att skriva färdigt det man får betalt för.

– Internet är fruktansvärt farligt för folk som mig, för det finns så mycket intressanta saker man kan lära sig.

”Mitt hem har kunnat se ut som en soptipp, men jag missar inte en deadline.”

Det kändes dock inte okej att hennes dåliga tidsuppfattning gick ut över sonen. Att hans lära-re skulle tycka att han var en slarvig unge. Isobel hade skrivit mycket om neuropsykiatriska diagnoser, men eftersom hon varit högfungerande hade hon inte tänkt att det kunde gälla henne. Nu började hon misstänka att det kanske trots allt gjorde det och kontaktade vuxenpsykiatri och bad om en utredning. Ett inledande samtal med en läkare gav henne rätt.

Därefter börjar väntan på en fullständig utredning – det tar ett och halvt år. Hon är förvisso prioriterad eftersom hon har barn, men står inte högst på listan. Hon får trots allt ihop tillvaron. Under väntetiden läser hon på, hittar egna strategier för att hantera vardagen. Anmäler sig till autogiro och e-faktura. När utredning väl drar ➤

Isobel Hadley-Kamptz

Gör: Opinionsbildare och författare. Har bland annat varit utredare och kommunikationsansvarig på Digitaliseringskommissionen, ledarskribent på Expressen och Dagens Nyheter. Skrivit essäboken *Frihet och fruktan: Tankar om en ny liberalism* och romanen *Jag går bara ut en stund*.

Bor: I Stockholm.

Familj: Man och barn.

Fritid: Lagar mat. Läser. Springer. Ser på vackra saker och miljöer.

Efter att ha fått diagnosen add, fick Isobel Hadley-Kamptz träffa en arbetsterapeut och stöd i att hitta nya strategier i vardagen.

igång går det oerhört snabbt – och i april i år får Isobel diagnosen add, attention deficit disorder, och en remiss till arbetsterapeut. Inga mediciner, hon vill pröva utan men är på inget sätt medicinmotståndare. Postar en önskelista på Instagram med sina mål med arbetsterapi: Att komma igång med saker. Att hålla koll på tid. Att inte ständigt distraheras/ distrahera mig själv. Att hålla ordning på papper. Att inte glömma bort saker.

– Det var en lyckokänsla att få komma till en människa som kan hjälpa mig med saker jag har haft problem med i hela livet.

I mitten av maj twittrar Isobel om att hon ska till arbetsterapeuten för att gå igenom sina osorterade högar med ekonomipapper. Högar som finns bakom böcker i bokhyllan och andra obskyra ställen. Allt åker ner i en Ikeakasse. De lösa pappren får sällskap med ett par pärmar. Inte fina med register och färgkoder som Isobels syster har, utan ”huller om buller”-pärmar utan logisk ordning. Lite som när man städar lägenheten genom att slänga in allt i garderoben och snabbt stänger dörren.

– Jag kunde kasta runt 80 procent, jag hade till exempel satt in fem år gamla italienska parkeringsböter. Eftersom jag är dålig på ekonomi vet jag inte vad man måste spara, så jag blir rädd och tänker att man borde ha kvar saker.

Efter två timmar har fulpärmarna blivit finpärmar, med register och allt. Med sig hem får Isobel också ett system för hur högarna inte ska komma tillbaka. Alla eventuellt viktiga papper ska läggas i en mapp och en gång i veckan, på en fast tid, hanteras innehållet.

– Sedan måste jag bestämma om det ska kastas eller sättas in på rätt ställe i en pärm. Om jag bara får till rutinen känns det som att det kommer att funka.

Isobel har också fått ett tidshjälpmedel, en stor klocka, som gör att morgnarna rullar på mycket smidigare. Sonen kan lättare ta eget ansvar, till exempel genom att klä på sig när klockan ringer. Och Isobel behöver inte längre hårdkoncentrera sig på att snart är det dags att gå hemifrån, utan hinner fixa frukost och göra i ordning sig. Sonen får till och med tid till att spela på paddan.

På egen hand har hon upptäckt tomatmetoden, som går ut på att du sätter en timer (i ursprungsversionen en äggklocka i form av en tomat) på 25 minuter och under den tiden arbetar du bara med en sak. Inget bara läsa ett mejl, kolla upp en annan grej, utan helt fokusera på den valda arbetsuppgiften. Sedan är det dags för en paus. Och numera är hon en flitig användare av kalendern och påminnelser i telefonen.

De nya strategierna förenklar tillvaron och hon skulle haft nytta av dem långt tidigare. De skulle ha hjälpt den unga Isobel att hantera sociala situationer, må bättre och slippa ångest.

– Jag var väldigt duktig i skolan, men hade få vänner, förstod inte sociala koder och hur man förväntades att agera.

I samband med utredningen fick hon läsa gamla bedömningar om sig själv i tioårsåldern.

– Det var fruktansvärt. Det stod att jag uttryckte att jag var värdelös, att jag ofta sa att jag inte passade in. Att jag inte klarade något. Jag tänker att om min nioåring ofta sa att han var värdelös skulle jag riva upp himmel och jord. Jag blir så moderlig mot mig själv. Varför tog ingen hand om lilla mig?

Samtidigt vet hon intellektuellt att man inte visste bättre då och att hennes föräldrar gjorde allt de kunde för att hon skulle ha det bra, och inte bli mobbad. Men hon tycker att det även i dag behövs mycket mer kunskaper och mindre stigma kring neuropsykiatriska diagnoser. Att det finns så många fördomar: att det är hittepådiagnoser, att det bara är att skärpa sig. Det är därför hon delar med sig av sina erfarenheter av add på Twitter och Instagram – och ställer upp på den här intervjun. Som hon kommer till i god tid. ■

Universitetslektor

till avdelningen för arbetsterapi

Ytterligare anställningar kommer att ledigkungöras inom kort. Placering campus Norrköping.

→ Mer information på liu.se/jobba

→ Sista ansökningsdag 15 sep 2016

Vid Linköpings universitet har vi för vana att tänka nytt. Att ständigt utmana oss själva har varit vår starkaste drivkraft sedan 1975. Nu planerar vi för fler framsteg – i ditt sällskap. Välkommen.

LIVSKVALITET MED SOMNAS DAGPRODUKTER

– möjliggör en delaktig och meningsfull vardag!

KEDJEFILTEN

SOMNAKRAGEN

KEDJEVÄSTEN

Kontakta oss för att boka kostnadsfri visning på din arbetsplats!

Tel: +46 (0)31-301 17 20 | kundtjanst@somna.se | www.somna.se

ETT BÄTTRE LIV

Jordan föddes med en grav CP-skada. Som tonåring ökade hans behov av frihet och oberoende. När Jordan fyllde 14 år fick han en PivoFit bröstsele och ett Evoflex höftbälte. Med rätt positionering och förbättrad bål-stabilitet kunde han för första gången själv hantera en dator.

Läs mer om Bodypoints höftbälten och bröstselar på www.heamedical.se

HEA
MEDICAL AB

HALLÅ DÄR!

Malte Widestrand som tillsammans med **Oskar Dahl** skrev sin C-uppsats vid Jönköpings universitet om elevers syn på arbetsterapi i skolan.

Varför ville ni veta vad eleverna tycker?

– Efter att vi fått nys om att det finns arbetsterapeuter i svenska skolan började vi titta på litteraturen. Det finns många utvärderingar internationellt, men det är främst lärare och elevhälsan som har svarat. Så vi ville verkligen passa på och fråga vad eleverna själva tycker.

Hade ni någon erfarenhet av arbetsterapi i skolan?

– Nej, ingen alls. Ingenting i undervisningen, men vi har en 5-veckors VFU på högskolan där meningen är att man ska jobba på en plats där det inte är vanligt med arbetsterapeuter. Så vi gjorde vår praktik på en skola med högstadiееlever med särskilda behov. Det var en resursrik skola, men de hade inga arbetsterapeuter i arbetslaget. Nu var det så kort tid att vi inte kunde göra någon stor skillnad, men de uppskattade vårt tänk och vi fick bra kontakt med eleverna.

Berätta om examensarbetet.

– Vi kontaktade arbetsterapeuter som jobbade i skolorna och frågade om de ville vara med. De delade ut våra enkäter till elever över 15 år, som de hade hjälpt. Sen bearbetade och analyserade vi svaren. Vi fick tillbaka 38 enkäter så resultatet skulle aldrig hålla för en peer-review, men det var intressanta svar.

Vad svarade eleverna?

– En majoritet av dem sade att de i större utsträckning kunde slutföra sina studier på grund av den hjälp de fått av en arbetsterapeut. Den vanligaste hjälpen var tekniskstöd, men de hade fått ett brett spektra av interventioner. Och effekten av interventionerna var nästan entydigt positiv.

Nu är ni legitimerade arbetsterapeuter, ska ni börja jobba i skolan?

– Återstår att se. Vi är ganska färska och har båda precis avslutat våra första sommarvik. Jag tror det kan vara bra att få lite mer klinisk erfarenhet också, men vi har definitivt fått upp ögonen för arbetsterapi i skolan.

PONTUS WIKHOLM

Happy Pride!

Att alla ska kunna vara sig själva, både privat och på jobbet, är en självklarhet för Sveriges Arbetsterapeuter. Därför deltog vi traditionsenligt i Stockholm Pride den 25–31 juli. Även i Göteborg, Örebro och Sundsvall fanns vi representerade.

För en säkrare vård

Skriften *Säker vård – en kärnkompetens för vårdens samtliga professioner* beskriver de sex viktiga kärnkompetenser som professionerna inom vården behöver för att kunna ge en säker vård, och är framtagna av Sveriges Arbetsterapeuter i samarbete med fem andra vårdförbund.

Utöver säker vård i sig, består de övriga kärnkompetenserna av personcentrerad vård, teamarbete, evidensbaserad vård, förbättringskunskap och informatik. De är alla beroende av varandra.

I år är Sveriges Arbetsterapeuter också medarrangörer av Patientsäkerhetskonferensen, som äger rum den 21–22 september på Älvsjömässan i Stockholm.

Du hittar skriften på Svenska Läkarsällskapets webbplats, sls.se, om du söker på "kärnkompetenser".

Nytt digitalt diskussionsforum

WFOT lanserar en interaktiv plattform för diskussion och erfarenhetsutbyte för arbetsterapeuter och arbetsterapeutstudenter från hela världen – OTION. Verktöget är gratis, du skapar enkelt ett konto och kan läsa och skriva om olika ämnen. Registrera dig på otion.wfot.org.

22 MILJONER

kronor har Afa Försäkring beviljat till forskning med målet att minska arbets-skador och långvarig sjukfrånvaro. Läs mer om de olika projekten på afaforsakring.se.

Frisk på jobbet

Regeringen drar tillbaka förslaget om hälsovaxling efter att parterna, bl.a. Akademikeralliansen där Sveriges Arbetsterapeuter ingår, har lämnat avsiktsförklaringar med åtgärder för friskare arbetsplatser.

– Vi arbetsterapeuter är en viktig medspelare i det kommande arbetet för friskare arbetsplatser. Vi vill särskilt lyfta fram förebyggande insatser för bättre arbetsmiljö som stärker medarbetarnas hälsa, säger Anna Ström, 1:e vice ordförande.

Mot jobb!

Arbetsterapeuter har en viktig roll att spela för att stötta människor i vägen till arbete. Oavsett om det är första jobbet eller efter sjukskrivning eller arbetslöshet.

Text: Katja Alexanderson Illustration: Rebecca Elfart

Arbetet är centralt i många människors liv – att kunna försörja sig, ha ett socialt sammanhang och en meningsfull sysselsättning på dagarna. Men ibland sätter hälsan käppar i hjulet och det blir omöjligt att jobba, och det kan bli aktuellt med sjukskrivning. Ett krav för att sjukförsäkringen ska gälla är att det är sjukdom som sätter ner arbetsförmågan. Men hur vet man det? Arbetsterapeuten och medicine doktorn Marine Sturesson har forskat på primärvårdens arbete med sjukskrivna och har tittat närmare på begreppet arbetsförmåga.

– I litteraturen och forskningen är man överens om att arbetsförmåga är multifaktoriell med många dimensioner. Och att det rör sig om relationer mellan individen och arbetet.

Även läkarna och arbetsterapeuterna som hon intervjuade i sin doktorsavhandling framhöll att arbetsförmåga är individuell och

kontextberoende. Men trots samstämmigheten hanteras begreppet många gånger inte så. Marine Sturesson får till exempel ofta frågor i stil med: "Hur kan vi mäta arbetsförmågan?" och "Vilket instrument ska man använda?" Hon poängterar att det inte finns ett instrument som enskilt kan greppa arbetsförmågens komplexitet, dessutom handlar det om vad det är som ska bedömas. Kan individen överhuvudtaget arbeta, med vad, hur mycket och så vidare. Och mot vad ska arbetsförmågan bedömas, ett specifikt arbete eller hela arbetsmarknaden? I avhandlingsarbetet visade det sig också att det är oerhört ovanligt med arbetsplatsbesök och att informationen om individens arbetsuppgifter och arbetsförhållande ofta är väldigt bristfällig.

Kraven i sjukförsäkringen och vad som krävs för en framgångsrik rehabilitering kan dessutom till viss del hamna på kollisionskurs. Läkaren som sjukskriver måste kunna visa på ett tydligt »

TEMA: VÄGAR TILL ARBETE

samband mellan diagnos och nedsatt arbetsförmåga, samtidigt som rehabiliteringsinsatserna måste se till personens hela situation.

– Orsakssambandet är inte solklart, vi vet att det är mycket som påverkar. Är det sjukdomen som är huvudorsaken eller är det livssituationen? Och är det arbetsförhållanden som skapar sjukdomen eller arbetsoförmågan?

Marine Sturesson är noga med att påpeka att hon inte kritiserar sjukförsäkringen, men konstaterar att det finns en risk att stort fokus på diagnoser ökar medikaliseringen.

– Själva sjukdomen blir väldigt central. Det påverkas man av som sjukskriven, man kanske tänker ”att så länge sjukdomen finns kan jag inte jobba”. Men så är det inte, vi ska komma ihåg att de flesta människor i arbetsför ålder som har en sjukdom jobbar.

Hon påpekar också att sjukdomar och omgivningsfaktorer påverkar varandra, åt båda hållen.

– Även om det finns en sjukdom är det kanske inte där man behöver mest insatser, utan andra åtgärder kan vara ett bättre alternativ.

Som sjukförsäkringen är utformad i dag ser hon det som naturligt att läkarna skriver intygen och har behandlingsansvaret. Samtidigt är det värdefullt att andra yrkesgrupper bidrar med sina kompetenser för att bedömningen och rehabiliteringen ska bli så bra som möjligt.

– Det svåra är att veta när man ska göra vägvalen och för vilka personer, för det är inte rimligt att alla människor ska träffa alla.

Här tycker Marine Sturesson att rehabiliteringskoordinatorer har en viktig roll för att stötta läkarna i att sortera vilka resurser som ska kopplas på. I en av delstudierna i avhandlingen undersökte hon effekterna av att patienterna erbjöds en kompletterande arbetsterapeutisk bedömning av aktivitetsförmågan i relation till arbetet. Tyvärr visade det sig svårt att införa ett nytt arbetssätt på hälsocentralerna och det gick inte att se några tydliga resultat för återgången till arbete eller kvaliteten på intygen. För Marine blev det en ögonöppnare för hur svårt förändringsarbete kan vara. Trots den lite nedslående bristen på entydiga resultat har interventionen ökat hennes förståelse för komplexiteten i sjukskrivningsprocessen och fött idéer om vad som är viktiga ingredienser för att det ska fungera bra.

En grundförutsättning är att vårdpersonalen har

kunskaper i försäkringsmedicin och att de kan bedöma och beskriva aktivitetsnedsättningar enligt ICF-modellen (klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa).

– För samma sjukdom ger inte samma funktionsnedsättningar och aktivitetsbegränsningar hos olika personer, dessutom ska vi koppla det till ett arbete.

Marine Sturesson lyfter också fram vikten av att sjukskrivning ses som en del i vård och behandling och inte som en administrativ uppgift. Det ställer krav på att sjukskrivningar görs med samma omsorg och kvalitet som andra insatser och att för- och nackdelar viktas mot varandra, i samråd med patienten.

– Jag tror verkligen att hur vi använder sjukskrivningsinstrumentet påverkar hälsan och arbetsförmågan.

Sedan önskar hon att effekterna av patientbemötande fick mer uppmärksamhet. Och poängterar att goda möten inte handlar om vett och etikett, utan att de påverkar hälsoutfall och sjukskrivningstid.

– Det krävs att vi håller den här frågan levande i vården. Att vi i större utsträckning lyfter och diskuterar bemötande.

Sedan är det betydelsefullt att få en skriftlig plan över rehabiliteringen i ett tidigt skede. Det ger struktur och förutsägbarhet. Personen vet vad den kan förvänta sig av vården, men också vad man själv förväntas göra.

– Annars är det lätt att tiden bara går. Du behöver en karta över vägen tillbaka.

Slutligen krävs att olika aktörer, både inom vården och utanför, samverkar och att det finns en kontinuitet i processen. Och i en tid där stafettläkare hör till vanligheterna på många hälso- och vårdcentraler tror Marine Sturesson att rehabiliteringskoordinatorer är betydelsefulla för att lyckas med det.

På ett mer filosofiskt plan tycker hon att man kan fundera på vad arbetsförmåga egentligen är. Är det inte så att alla människor kan göra någonting – det går till och med att skriva en bok genom att blinka fram bokstäverna. Hon konstaterar att arbetsförmåga i slutändan handlar om vad någon är villig att betala lön för. I takt med att det blir allt färre enkla jobb ”förlorar” människor sin arbetsförmåga, trots att individerna inte har förändrats.

– Vad är det vi ska åtgärda? Är det individerna som ska stöpas om eller är det synen på arbete och hur arbetsmarknaden ser ut? ■

Bröstcancern förändrade hennes liv för alltid.
Både som person och arbetsterapeut.

Text: Marika Sivertsson Foto: Alexander Mahmoud

Gabriellas väg tillbaka

Arbetsterapeuten Gabriella Hedberg har avslutat sin cancerbehandling, men hon är inte samma person i dag som när hon fick diagnosen.

Därför kraschade hon vid det första försöket att återgå i arbete. I dag, ett år senare, går det bättre:

– Grunden ligger i att acceptera att det inte blir som förr. Då kan det bli bra på ett nytt sätt.

Hon är lite trött på att höra att hon ser frisk ut – det är sånt många säger och undermeningen är ”fast du är/varit så sjuk”. Men Gabriella Hedberg är helt

enkelt hälsan personifierad. Hon är stark och kvick, med blont hår på ända. Vi flåsar ett par meter efter henne när hon lätt tar den svängda trappan i Hallunda Centrum upp till sin arbetsplats på Aleris Rehab.

Hon har nyss kommit tillbaka från en klient. När hon arbetar i Hallunda uppfattas hon som en ängel, hon får kramar och hon blir välsignad: att hon strålar efter dagens hembesök är kanske inte konstigt.

Styrka får hon även genom responsen på den blogg hon började skriva omedelbart när hon fick diagnosen. Hon kallar den ”egenterapi” eftersom den är resultatet av ett starkt behov av att berätta både om de svåraste och de mest hoppfulla stunderna. Samtidigt har bloggen fått mening för fler än henne själv. Hon har fått många reaktioner från följare som känt sig hjälpta av att läsa om hennes liv med cancer.

Gabriella Hedberg vill skapa något gott av allt det onda och hon tycker att arbetet ger henne den möjligheten: hon kan numera bättre förstå vad klienterna går igenom och vad de behöver. Hon är omtyckt och hon ser sig i dag som en mer erfaren och insiktsfull arbetsterapeut.

Men omkringarbetet med hjälpmedelsbeställningar, styrkort, journalskrivningar och annat riskerar att utlösa stress. Det var vad som skedde vid första försöket att börja arbeta, bara en månad efter avslutad behandling. Därför har hon sett till att denna andra gång få en mentor som hjälper henne med prioriteringar och inte minst med att gå hem när dagens arbetstid är slut.

– Jag hade just fått min nya tjänst som arbetsterapeut på Aleris i Hallunda när jag fick diagnosen bröstcancer. Rutinerna hann aldrig sätta sig, och jag tror att det kan ha blivit lite svårare därför.

Bröstcancern upptäcktes vid mammografi i juni 2014. Det var semestertider och hon var nyanställd när kallelsen kom. Hon bokade om besöket tre gånger – det brukade ju ändå aldrig vara något.

Men denna gång fick hon efter mammografin en kallelse till nya undersökningar. Hon kände omedelbart igenom sina bröst, något hon aldrig brukar göra. På det högra bröstet fanns en stor bula. Inte en knöl – det var en bulle som hon aldrig skulle ha missat om hon haft för vana att själv undersöka bröstet. Tumören mätte sju centimeter på det

»

Gabriella Hedberg hade just börjat jobba som arbets-
terapeut på Aleris i Hallunda
när hon fick sin bröstcancer-
diagnos. Vägen tillbaka var
lång men i dag ser framtiden
ljus ut och hon har nytta av
sina erfarenheter i arbetet.

”Precis där, i glappet mellan behandling och jobb, borde vår yrkeskår finnas.”

bredaste stället, skulle hon senare få veta. Cancern hade också spridit sig till lymfkörtlarna.

Gabriella Hedberg berättar från början och tar allt i tur och ordning: Fast hennes historia är svår flyr aldrig orden, och fast vissa saker är omöjliga att göra begripliga för någon som inte själv har varit i samma situation, gör hon sitt bästa att förklara.

– 11 augusti 2014 togs hela bröstet bort. Allt gick så fort och det var så mycket information att ta in. Det var oerhört omvälvande att så snabbt bli indragen i vården, samtidigt som jag kände att mitt liv höll på att gå under.

Vården fungerade fint och hon har känt sig väl omhändertagen. Men behandlingen med cytostatika blev mycket svår. Den medförde en livshotande infektion och en blodpropp i armen, men också stora påfrestningar på psyket. Maken och barnen kände inte igen sin fru och mamma, och det kanske värsta var att Gabriella inte heller kände igen sig själv.

– Det var jobbigt att leva. Det var så svårt att vara jag. Jag klarade inte att uppfylla mina roller eller behålla mina vanor. Barnen var fem och sju år då och de förstod att jag var sjuk, de kunde ju se det på mig. Att jag var förändrad, att jag tappade håret ... min kropp blev väldigt sliten.

Den sista cytostatikabehandlingen innebar en stor befrielse. Gabriella Hedberg fick vila i sex veckor, sen tog strålningen vid.

– Det gick bra för mig, jag fick inga skador. Jag blev väldigt lättad för det. Sista strålningen fick jag 25 mars 2015. 27 april, en månad senare, började jag arbeta på 25 procent.

Fortfarande omtumlad, efter att ha mått så dåligt i sitt liv som hon inte trodde var möjligt, klarade hon inte av att själv definiera sina behov. Läkaren sa att det var dags att arbeta – ja, det var väl så då. Hon försökte leva upp till den förväntningen. Samtidigt ville hon inget hellre än att få vara frisk och få leva sitt liv precis som före sjukdomen. Som om den inte hade hänt.

Men det går inte. I dag känner Gabriella Hedberg att någon borde ha bromsat, eller att hon åtminstone hade fått ha en arbetsterapeut vid sin sida som kunde ha hjälpt henne med struktur och strategier. Hon var inte samma person som före sjukdomen. Livet kunde inte bli likadant. Hon behövde hitta nya sätt att utföra sysslor, både hemma och på arbetet.

Gabriella Hedberg

Bor: Huddinge.

Familj: Man och två barn på sex respektive åtta år.

Utbildning: Leg. arbetsterapeut med examen januari 2010.

Arbetar på: Aleris Rehab Hallunda.

Drivkraft: Ge mina patienter en meningsfull vardag för att kunna leva ett så självständigt liv som möjligt.

Som patient hade hon ingen glädje av den egna yrkeskunskapen. Hon var trött och initiativlös efter behandlingen, och hon skulle ha behövt att kunskapen inom vården trädde fram och stöttade henne även efter att behandlingen var avslutad.

– Alla reagerar olika. En del börjar arbeta lite smått under den tid då strålningen pågår medan andra är oerhört slitna. Jag skulle arbeta två timmar varje dag. Kontakten med klienterna har alltid fungerat bra, det är ju vad jag älskar med det häryrket. Men alla moment omkring det ... jag visste inte hur jag skulle göra, var jag skulle börja.

Efter rehab och en lång sommarledighet trappade hon ändå ned sjukskrivningen till 50 procent. Från mitten av augusti 2015 gällde fyra timmars arbete varje dag, med två patientbesök, journalskrivning, bostadsanpassningsansökningar ... det höll en dryg månad. I slutet av september sjukskrevs Gabriella Hedberg för akut stress. Allt hade börjat snurra för fort, och timmarna på jobbet blev för många.

– Jag hade symptom som kallas fatigue: försämrad kognition, kondition och minne, stort behov av sömn och vila, initiativlöshet och överkänsliga sinnen – ljud, ljus, lukt och smak. Jag förstod inte vad som hänt mig förrän jag av en händelse kom i kontakt med en person som höll i en återhämtningsvecka på Masesgården i Leksand. Det var där jag vaknade.

Uppvaknandet innebar att hon äntligen kunde se klart på sig själv och sina behov. Den press att gå tillbaka till jobbet som hon kände efter nyligen avslutad behandling fick hon till sist kraft att stå emot och mindfulness och medicinsk yoga hjälpte henne att må bättre.

Eftersom kroppen och psyket förändrats var hon också tvungen att omdefiniera sig själv. Hon var en ny kvinna, med nya sätt att röra sig i tillvaron. Hon gick från att hålla många bollar i luften till att bli en ”en sak i taget”- person. Som sådan konstaterar hon med stolthet att resultatet blir lika gott som tidigare: det är bara vägen fram till det som är annorlunda.

– Den 11 januari kände jag mig redo att börja arbeta igen, men denna gång tog jag ett samtal med min chef om hur jag ville att min återkomst skulle vara. I det ingår att vi träffas varje fredag och utvärderar veckan, och att jag har en mentor som

har koll på mitt arbete och hjälper mig prioritera.

Chefens reaktion var bestörtning: hur kunde hon ha missat vad Gabriella Hedberg gick igenom? Men Gabriella själv lägger ingen det till last.

– Jag satt ju tyst där med mina formulär, vände på dem och visste inte vad jag skulle prioritera. Jag var alldeles för kritisk mot mig själv när jag inte klarade av mitt arbete, jag berättade inte att jag behövde hjälp.

Från mars i år har hon arbetat 50 procent, för att sedan gå upp till 75 procent under hösten. Gabriella Hedberg ser stora problem i en sjukvård där läkarna som regel inte skriver längre sjukskrivningar än en månad i taget. Hennes egen insikt om vad en cancerpatient kan behöva efter avslutad behandling kom till stor personlig kostnad, och hon tycker att patienten ska kunna lita på att det finns en god kunskap om rehabilitering som dessutom tillämpas.

– Precis där, i glappet mellan behandling och jobb, borde vår yrkeskår finnas. Liksom andra cancerpatienter har jag fått åka på onkologisk rehab i två veckor, men för många är det inte tillräckligt.

I dag ser hennes framtid ljus ut. Av sjukdomen har hon fått insikter som sitter i märgen, och när hon arbetar med sina klienter relaterar hon sina erfarenheter direkt till patientens situation. Framför allt är hon mycket uppmärksam på acceptans.

– Finns inte acceptans är det svårt att hitta nya sätt att göra saker. Då behöver man först arbeta med den så att patienten kan medverka till sin rehabilitering. Så var det för mig. Det är likadant för dem jag träffar i min yrkesroll. I dag har jag mycket större förutsättningar att se klienterna och att förstå hur deras tillvaro faktiskt är. ◀

När Gabriella Hedberg började jobba igen efter sin cancer drabbades hon av fatigue. Under en återhämtningsvecka på Masesgården i Leksand "vaknade" hon och kunde se klart på sig själv och sina behov.

Ida Johansson är Olle Erikssons handläggare på Ikea i Uppsala. Olle jobbar självständigt men Ida finns med i bakgrunden, någonstans i varuhuset, så länge det behövs.

På jobb som alla andra

På Ikea får personer med autism jobba i arbetslag som vilken anställd som helst. Företaget Conexi erbjuder en arbetslivsförberedande verksamhet på plats i varuhuset för att steget ut i arbetslivet inte ska bli så långt.

Text: Pontus Wikholm Foto: Alexander Mahmoud

Olle Eriksson vill gärna veta hur många frågor jag kommer att ställa. Precis som för de flesta personer inom autismspektrat mår han bättre av att ha koll – att vara förberedd. Jag skriver ner tio frågor och skickar dem till Olles handledare, arbets-terapeuten Ida Johansson, med tillägget att

det kan bli några följdfrågor. Det är okej, säger Ida, han säger till om det blir för många.

Olle har en LSS-placering inom daglig verksamhet i Uppsala. Kommunen har infört LOV och Olles val av utförare föll på Conexi, som erbjuder en handledd

arbetslivsförberedande verksamhet på Ikea.

Conexi flyttade in på Ikea i Uppsala genast efter att det nya varuhuset blev klart 2009. Det var det femte varuhuset man började samarbeta med. Verksamheten inleddes på varuhuset i Kungens

Kurva i Stockholm. Verksamhetschef och arbetsterapeut Magdalena Kydd säger att man ville finnas på en arbetsplats som var tillräckligt stor för att kunna erbjuda många olika arbetsuppgifter.

– Vi vill inte heller vara en grupp i gruppen utan våra killar och tjejer ska ingå i olika arbetslag på arbetsplatsen. Det ska spegla verkligheten så bra det går.

Då Magdalena jobbade inom kommunal daglig verksamhet kom hon i kontakt med TEACCH-programmet (se faktaruta) vid universitetet i North Carolina i USA. Hon insåg att Sverige saknade ett mellansteg i den arbetslivsförberedande verksamheten – att vara ute på ett företag, men få dagligt stöd av en handledare.

En arbetsterapeut på Conexi inleder en kartläggning av de personer som väljer att börja i programmet. I Steg 1 byggs plattformen upp i reell miljö på Ikea. Upplägget är alltid individuellt och utformat efter var personen bäst kommer till sin rätt.

”Stress är något jag avskyr mer än fästingar på katten.”

Man omsätter teorin i praktiken och får med sig verktyg för att klara av kraven på arbetsplatsen.

Då arbetstagaren fått strategier och verktyg som ger möjlighet till kontroll tar de steget ut till ett annat företag. Handledaren följer med ut i Steg 2, introducerar personen, informerar de anställda och drar sig sedan successivt tillbaka, men finns alltid till hands.

– Det är en trygghet för både arbetstagare och arbetsgivare. För någon person kan små saker, som en inställd busslinje, ställa allt på ända, säger Magdalena Kydd.

Niclas Karlsson har precis som Olle Eriksson valt Conexi i Uppsala som utförare. Han har inte hittat några uppgifter på Ikea som passar honom – och hans hjärna – men det är i varuhuset han träffar handledaren Ida Johansson.

– Kartläggningen och att prata med Ida har gett mig jättemycket. Jag har insett att jag fungerar bättre då mina arbetskamrater vet

»

”Man tycker att någon som tänker annorlunda skulle vara en tillgång, men det kommer som ett paket förstås. Vi kan vara lite bökiga.”

vad de bör göra annorlunda. Jag fick min diagnos som 36-åring, så tro mig – jag har försökt vara som alla andra, säger Niclas.

Att utbilda och informera personalen i huset är en viktig del av Idas jobb. Då Ikea anställer ny personal har Conexi en given plats under introduktionsdagarna. Alla får information om autismspektrum och konkreta tips på hur de kan ge sina nya arbetskamrater de bästa förutsättningarna.

Amanda Gölles är HR-generalist på Ikea i Uppsala och jobbar med alla personalfrågor. Hon och Ida har kontinuerliga träffar och Ida får till exempel reda på om något ska renoveras eller bara flyttas om på en avdelning eller när det dyker upp nya ansikten i varuhuset. Alltså förändringar som hennes arbetstagare mår bra av att ha koll på. Amanda är också den som personalen kan vända sig till om de undrar något kring Conexi.

– Vi är 350 anställda här, men det har varit väldigt konfliktfritt. Jag har bara hört positiva kommentarer, säger Amanda.

Niclas Karlsson försöker just nu hitta en plats för Steg 2. Han pratar fort och skyller på sin adhd. Drömmen är att bli dataspelsutvecklare. Jag ber honom förklara varför han skulle passa som dataspelsutvecklare, på vilket sätt hans hjärna fungerar.

– Var ska jag börja? Det är vanligt att autister har ett extremt analyssinne, vi filtrerar ingenting och missar därför inga detaljer. På det sättet får jag helt enkelt en bättre helhetsbild, och nya infallsvinklar. Jag är en idéspruta. Jag ser detaljer, som går att ändra. Det ska jag skriva på mitt cv: små förändringar som gör stor skillnad.

Niclas sinne för detaljer kommer till uttryck i hans intresse för bräd- och figurspelet Warhammer. Han har inte bara limmat ihop och målat otaliga figurer, han har också skrivit en ny manual till själva spelet – på cirka 180 sidor – och ändrat det från att spela mot varandra till att spela med varandra. Jag är

ingen tävlingsmänniska, som han säger.

Tillsammans med Ida letar Niclas ett företag i Uppsala som kan ta emot honom. Problem med att svara på frågor har han inte, hans utmaning är att få till ett möte, en första kontakt. Då behöver han Idas hjälp. Dessutom är spelbolagen svårflirtade och branschen omåttligt populär i Sverige.

– Man tycker att någon som tänker annorlunda skulle vara en tillgång, men det kommer som ett paket förstås. Vi kan vara lite bökiga, säger Niclas.

Men han har inte bråttom.

– Hellre rätt jobb än ett jobb.

Då Niclas talat färdigt guidar Ida oss genom varuhusets korridorer till kontoret. Där sitter Olle Eriksson och stansar hål i formulär som föräldrar ska fylla i då de lämnar sina barn i Ikeas barnpassning Småland. Bakom honom står en lastpall med tallrikar. Tallrikar som inte har gått åt och som Olle ska fyndmärka för att säljas i fyndhörnan. Medan han jobbar ställer jag fråga ett:

Trivs du med det du gör?

– Jo, särskilt här inne, i lugn och ro. På förmiddagarna är jag på textilavdelningen och där kan det vara skrikande ungar. Det gör mig stressad, och stress är något jag avskyr mer än fästingar på katten.

Olle svarar samtidigt på min tredje fråga, vad som är jobbigt med jobbet – skrikande ungar. Och tillägger att han inte heller gillar att gå genom halva varuhuset för att kunna fylla på papper i kopieringsapparaten, men att det är något han måste göra för att jobbet ska bli gjort.

Vad är det roligaste?

– Att väga och mäta tygbitar. De andra på textil tycker inte att det är så kul, men jag gillar det.

Vad är ditt drömyrke, vad vill du jobba med?

– Tanken var att jobba med djur. Jag testade på ett hunddagis, och det var rätt okej, men vi får se. Jag hade önskat ett kattendagis, men det var för långt bort. Jag har också praktiserat på Hemköp och kunde tänka

Förutom att ha fått verktyg att hantera knepiga situationer säger Niclas Karlsson att samtalen med Ida Johansson har lärt honom känna sig själv.

På eftermiddagarna jobbar Olle Eriksson på kontoret. Han trivs då han får arbeta i lugn och ro.

mig att göra något liknande.

”Vad har du jobbat med tidigare?” var med på frågelistan. Olle kommer troligtvis att testa jobb i en djuraffär också, där uppgifterna skulle vara lite mer varierande än på ett hunddagis.

Hur mycket hjälp får du av Ida?

– Det har hänt att jag fått uppgifter jag inte fattat och då känns det som flugor som surrar inne i min skalle. Ida har gett mig ett schema. Och det händer att jag inte hinner med, men då kan jag ta det senare – som tallrikarna här bakom, de tar jag på måndag.

Vi lämnar kontoret och Olle går med raska steg kortaste vägen genom varuhuset till textilavdelningen för att visa vad han gör där. Han tar upp avklippta tygrester, lägger dem på vågen och skriver ut en etikett så de ska kunna skrivas av. Och än en gång svarar han på en av mina frågor utan att jag ställt den.

– Textilslöjd har varit mitt intresse, och en av mina favoriter sen start. Jag har ett öga för detaljer.

Olle berättar att han har sytt mjukisdjur

ända sedan skollåldern. Men det intresset har nu fått ge vika. Till helgen ska han åka till Stockholm och besöka åtminstone Science Fiction-bokhandeln i Gamla Stan för att köpa Warhammer-figurer. Han också!

– Jag har kollat upp på nätet vad de kostar och vad min budget tillåter.

Klockan närmar sig arbetsdagens slut och mina frågor är ställda. Olle tar kassen med tygbitar och kryssar genom gångarna, in på Tag-självlagret och vidare till fyndhörnan där han håller bitarna i lådan märkt *Tygstuvar*.

– Tidigare stod den här lådan längst in, men nu är den här vid ingången. Det är svårt när de bygger om hela tiden.

Då Olle och Niclas tar klivet ut och får en anställning upphör det uppdrag Conexi fått via LSS. Verksamhetschef Magdalena Kydd säger att det i dag saknas en form för att erbjuda fortsatt uppföljning och stöd.

– Det skulle skapa helt andra förutsättningar, men vi försöker trots det finnas med i bakgrunden för de arbetstagare och arbetsgivare som så önskar. ■

TEACCH

TEACCH-programmet (Treatment and Education of Autistic and related Communication handicapped CHildren) vid University of North Carolina School of Medicine i USA startades 1972 av psykologen Eric Schopler.

Utgångspunkten i modellen kallas i Sverige för tydliggörande pedagogik. Man kartlägger individens färdigheter, intressen samt svårigheter, och skapar ett individuellt program för att ge den enskilde individen trygghet, förutsägbarhet, delaktighet och högsta möjliga nivå av självständighet. Målet är att personer med autismspektrumtillstånd aktivt ska kunna delta i samhället.

Arbetssterapeuterna Pernilla Conradsson Ström, Albertin Vanhainen och Sandra Mårtensson jobbar med arbetslivsinriktad rehabilitering på Arbetscentrum i Tranås.

På egna villkor

Arbetsterapeuterna på Arbetscentrum i Tranås stöttar personer som varit utan jobb under lång tid i deras väg till egen sysselsättning. Målet är att alla ska kunna arbeta 100 procent av sin egen förmåga.

Text: Katja Alexanderson Foto: Peter Holgersson

Doften av nybakat fyller korridoren och inifrån träverkstaden hörs musik blandat med maskinljud. Genom dörren till textilavdelningen skimtar symaskiner och vävstolar. Och i ett litet sidoutrymme står småmöbler och andra inredningsprylar och väntar på att forslas vidare för butiks försäljning. Till Arbetscentrum i Tranås kommer vuxna i åldrarna 18–64 år som inte jobbat på länge, eller aldrig, för arbetsträning och/eller utredning och bedömning av arbetsförmågan. Uppdragsgivare är arbetsförmedlingen, kommunen och i vissa fall gymnasieskolan.

– Vårt mål är att alla personer ska kunna jobba 100 procent av sin egen förmåga, utifrån sina egna förutsättningar. Den förmågan kan vara 25 procent, men det kan också vara så att det inte finns någon arbetsförmåga alls. Personen har en aktivitetsförmåga, men är inte anställningsbar. Det ska ändå bli bra för individen med meningsfull sysselsättning och att man kommer in i rätt ersättningssystem, säger arbetsterapeuten Pernilla Conradsson Ström.

Förutom Pernilla jobbar arbetsterapeuterna Albertin Vanhainen och Sandra Mårtensson med arbetslivsinriktad rehabilitering på Arbetscentrum, även enhetschefen Ann Elofsson är arbetsterapeut. I verksamheten jobbar även handledare, arbetskonsulenter och handläggare. Personerna som deltar i verksamheten har haft svårt att ta sig in på arbetsmarknaden och har varit arbetslösa, sjukskrivna eller haft försörjningsstöd i många år. Kring alla finns det någon frågeställning kring arbetsförmågan, exempelvis lämpliga arbetsuppgifter, omfattning eller hur personen fungerar i olika situationer. Ofta finns det hinder av olika slag med i bilden, såväl fysiska som psykiska och sociala.

– Vi tar emot hela spektrat, vi gör ingen skillnad på om det finns diagnoser eller inte, säger Ann.

Den arbetslivsinriktade rehabiliteringen börjar »

TEMA: VÄGAR TILL ARBETE

med ett möte med deltagaren, uppdragsgivaren och arbetsterapeut från Arbetscentrum. Det gäller att personen själv är med på tåget och att man har en gemensam bild av målet med rehabiliteringen och kartläggningen av arbetsförmågan, som ofta tar ungefär 6–12 månader.

– Många behöver tid. Det tar några månader innan man lärt känna arbetsplatsen och känner sig trygg. Och så kan det hända saker med personen, till exempel problem socialt eller psykisk ohälsa som hindrar utredningen, förklarar Albertin.

Dessutom tar samverkan med andra aktörer ofta lite tid att få till. Insatserna börjar med att arbetsterapeuten bedömer deltagarens förutsättningar för att kunna klara kraven på arbetsmarknaden. Ofta pågår utredningar inom vården samtidigt. Pernilla, Albertin och Sandra fungerar som en slags rehabsamordnare.

– Våra deltagare har aldrig en arbetsgivare, de har försörjningsstöd och är arbetssökande. Det är stor skillnad jämfört med sjukskrivna som har en arbetsgivare som tar ett rehabsvar och där försäkringskassan också har ett mer självklart ansvar, säger Pernilla.

Albertin konstaterar att de här personerna väldigt sällan har någon som pratar för dem. Ibland kan det hända att det inte ens finns en vårdkontakt, fast det behövs, och då hjälper de till med det.

– Men det är kämpigt att få med vården i samarbetet, så att det blir en tvåvägskommunikation, säger Sandra och tillägger

att det inte beror på ointresse utan på tidspressen många läkare arbetar under. Att de har så lite utrymme för varje patient.

Dessutom kan det även behövas andra insatser från kommunen för att det ska fungera, exempelvis boendestöd.

Första steget i utredningen är en Sassam-kartläggning. Det är en strukturerad arbetsmetod för sjukfallsutredning och samordnad rehabilitering som Försäkringskassan tagit fram.

– Sassam tar reda på individens egen uppfattning om resurser och hinder i förhållande till arbete, säger Pernilla.

”Många behöver tid. Det tar några månader innan man lärt känna arbetsplatsen och känner sig trygg.”

Kartläggningen ger en bild av personens uppväxt, skolgång, fysisk och psykisk hälsa, fritid med mera. Därefter börjar ett ”detektivarbete” för att ta reda på vad som ligger bakom svårigheter, smärta, ångest och så vidare. I batteriet av vetenskapligt förankrade metoder och instrument återfinns bland annat: WRI, DOA, Min Mening, AWP, Valpar 19, VAS, Lintons smärtskattning, SCI-93, MADRS, Audit, Dudit

och AWC. Vilka de väljer beror på resultaten av Sassam-kartläggningen.

Under initialfasen handlar det också om att deltagarna ska komma in i nya rutiner och passa tider, något som de kanske inte gjort på länge. Ibland krävs det också

På Arbetscentrum, Tranås, finns många olika avdelningar som deltagarna kan jobba på, till exempel trä, metall och textil.

stödsamtal för att komma igång, och även för att upprätthålla motivationen.

Ett individuellt anpassat schema läggs upp för utredning/bedömning eller arbetsträning. Det minsta deltagarna måste klara att arbeta är 9 timmar per vecka. På de olika avdelningarna – trä, metall, måleri, kök, textil, utomhusarbete och butiksarbete – leds det dagliga arbetet av handledarna som fungerar som mentorer. Deltagare, handledare och arbetsterapeut träffas för gemensam uppföljning och utvärdering kontinuerligt. Samtidigt fortsätter utredningen och bedömningen parallellt med arbetsträningen. Många deltagare har problem med psykisk ohälsa och orkar inte komma som det är planerat.

Om **arbetsträningen** fungerar på 25 procent växlar man stegvis upp till 50 procent. Och går det vägen är det dags att pröva sina vingar i reell arbetsmiljö. Tyvärr är det ganska svårt att skaffa fram arbetsprövningsplatser och det krävs en hel del jagande från Arbetscentrum. Ann Elofsson konstaterar att större företag ofta inte är intresserade av att ta emot deras deltagare. De enklare jobben är borträknade och företagen har inte tid att ta hand om personer som kräver mycket stöd och anpassningar för att fungera på en arbetsplats, och då hjälper det inte att erbjuda ekonomiskt bidrag. Platserna hittar man i stället oftast i samarbete med arbetskonsulent eller arbetsförmedlingen. Det är viktigt för den slutliga arbetsförmågebedömningen att se hur en person fungerar på en verklig arbetsplats, och inte bara i den trygga miljön på Arbetscentrum.

När insatserna avslutas görs en samlad skriftlig arbetsförmågebedömning utifrån ICF-systemet. Utredningen kan användas som underlag till försäkringskassan vid en ansökan av hel eller partiell aktivitets- eller sjukersättning eller om arbetsförmedlingen ska besluta om

Nytt pilotprojekt i höst

Till hösten väntar en ny utmaning för arbetsterapeuterna på Arbetscentrum – kommunen satsar extra på att bryta långvarigt beroende av försörjningsstöd. I ett pilotprojekt ska Arbetscentrum jobba nära tillsammans med en läkare med stor erfarenhet av försäkringsmedicin, och vid behov kunna köpa in psykologkonsultationer. En av förhoppningarna är att färre personer ska behöva snurra runt i vården, den här gruppen tar upp mycket resurser på vårdcentralerna. Tanken är att det nya arbetssättet ska skynda på processen för både individen och kommunen.

antällning med lönebidrag. Tillsammans med deltagaren gör man också upp en plan för framtiden.

– Någon tar ofta vid, vi lämnar inte personerna vind för våg. Det kan vara arbetsförmedlingen, en anställning eller så behöver personen gå en utbildning. Eller så kanske vi hjälper dem att söka aktivitets- eller sjukersättning, säger Albertin.

Ungefär hälften av deltagarna på Arbetscentrum går till egen försörjning, men då ingår även personer som står närmare arbetsmarknaden och fått "arbetsmarknadscoachning".

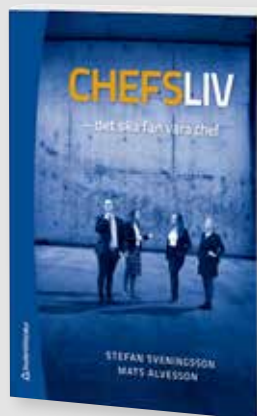
– Det är jätteroligt att se personer växa. När de kommer hit är de lite tillknäppta, men med tiden och stödet från handledarna och oss blir de tryggare. Och sen hittar man den där platsen ... och det funkade ... då blir man så glad, säger Albertin. ■

boktips!

CHEFSLIV – DET SKA FAN VARA CHEF

Stefan Sveningsson & Mats Alvesson

Studentlitteratur

Tankeväckande om chefslivet

Det ska fan vara chef! Boktiteln fångar en känsla som många chefer säkert känner igen sig i. Bristen på återkoppling både från överordnade och medarbetare gör att man som chef ibland har svårt att se värdet i sitt arbete, och i vissa fall även

får en att ifrågasätta att man tog uppdraget. Det här dock ingen bok som kommer att avskräcka dig från att bli chef – tvärtom.

Boken bygger på ett tiotal intervjuer med mellanchefer, och vill ge läsaren att insikt i

Möts bättre!

Glöm sega och resultatlösa möten på jobbet. Forskning visar att det går att göra möteskommunikationen till en källa för utveckling. Arbetsterapeuter är exempel på en yrkesgrupp som kan ha mycket att vinna på att bli bättre på möten.

Nu finns en metod för att träna på att förbättra kommunikationen under möten. Vinster med träningen kan vara ökad effektivitet, bättre kunskapsöverföring och en friskare arbetsplats. Dessutom kan den bidra till att kompetens och engagemang tas bättre tillvara.

Den forskning som metoden bygger på har utförts av ett forskarlag under ledning av Birgitta Södergren, docent vid Institutet för Personal- och Företagsutveckling, IPF, vid Uppsala universitet. I korthet innebär metoden att man ska sträva efter balans mellan fyra olika sätt att kommunicera: *Inifrån* som handlar om den egna arbetssituationen, samt *utifrån* som har fokus på exempelvis kunder, brukare eller andra avdelningar i organisationen. Till det kommer *berättandet*, att informera eller argumentera, samt *utforskandet* som är det intresserade lyssnandet och frågandet. En viktig grund för att stärka bra kommunikation är också

att skapa ett positivt samtalsklimat.

– Det vi lärt oss och tagit fram i projektet *Balanserad kommunikation* har av Suntarbetsliv gjorts tillgängligt i ett större sammanhang. Efter bearbetningen av våra resultat är materialet mycket enkelt att tillämpa. Det är ovanligt att

”Metoden är inte ett konfliktlösningsverktyg, men kan i övrigt användas i många olika slags möten.”

forskning på vårt fält så direkt går över i användbar form och det har varit fascinerande att få vara med om det, säger Birgitta Södergren.

De tolv grupper av medarbetare och chefer som deltog i forskningsprojektet kom alla från kommun- och landstingsvärlden. De hade olika mönster i kommunikationen från start, och när deltagarna strävade efter balans kunde det uppstå nya insikter och nya frågor. Enligt Birgitta

Södergren förbättrades kommunikationen i grupperna med metoden. I flera av grupperna ökade upplevelsen av stöd och av tydliga roller, vilket är viktigt för den psykosociala arbetsmiljön.

I utvecklingsredskapet

Bättre möten på Suntarbets-

livs webbplats finns ett test som arbetsgruppen kan göra för att undersöka

hur de egna kommunikationsmönstren ser ut, och Birgitta Södergren rekommenderar att inleda med det. Hon anser att metoden fungerar i nästan vilken grupp som helst, men att nivån där man startar behöver skilja sig beroende på var gruppen befinner sig i sina kommunikationsmönster.

För arbetsgruppen är det enkelt att komma igång: Det är bara att läsa informationsmaterialet på Suntarbets-

Birgitta Södergren, docent vid Institutet för Personal- och Företagsutveckling, IPF, vid Uppsala universitet, har tillsammans med sitt forskarlag tagit fram en metod för att förbättra möteskommunikationen.

livs hemsida, att förankra hos mötesdeltagarna och att köra igång. Gärna på ett ordinarie möte, och gärna med marginal för mer tidsåtgång än vanligt.

– Metoden är inte ett konfliktlösningsverktyg, men kan i övrigt användas i många olika slags möten – exempelvis om man arbetar med att lösa problem, förbättra verksamheten, möta nya utmaningar eller med utveckling.

8

chefens upplevelser, arbets-situation och identitet. Boken passar såväl dig som redan är chef och funderar över din egen roll, som dig som överväger en chefsroll framöver. Som helhet är den mycket intressant och väcker många tankar.

Chefstidningen utkommer med **8 nummer/år** och som chefsmedlem i Sveriges Arbetsterapeuter får du automatiskt tidningen – den ingår i ditt medlemskap!

FOTO: ANN-SOFIE WESTELIUS

Bättre möten

Suntarbetslivs verktyg *Bättre möten* är en instruktion för hur arbetsgrupper kan träna sin möteskommunikation.

Ett test ger möjlighet att ta reda på kommunikationsmönstret. Där efter kan mötesdeltagarna klicka sig vidare till övningar: om till exempel utforskandet behöver stärkas, kan deltagarna träna på att ställa öppna frågor, och att ställa följdfrågor. Inifrånperspektivet övas exempelvis genom att gruppen inventerar styrkor, resurser, kompetens och visioner. Övningarna kan genomföras på ett ordinarie möte.

balansen i kommunikationen. Detta främst eftersom det är en profession som behöver vara bra på kunskapsutveckling och lärande, och på interpersonellt samarbete. Men också det stora inslaget av tyst kunskande i arbetsterapin innebär att metoden kan ge goda resultat. En stor del av arbetsterapeuternas arbete bygger på erfarenheter som med en bra möteskommunikation kan föras vidare till kolleger inom och utanför yrkesgruppen.

Så det är bara att sätta igång: allt att vinna, inget att förlora!

MARIKA SIVERTSSON

Hon fortsätter:

– Vi har gott belägg för att metoden är som allra bäst när det handlar om mer komplex problemlösning, där man behöver olika infallsvinklar och där det är viktigt att tänka nytt och annorlunda. Och förstås är den bra vid tvärprofessionella möten.

Därför kan en yrkesgrupp som arbetsterapeuter ha mycket att vinna på att träna

PROTAC MYFIT® BOLLVÄST

VARFÖR BOLLAR?

Bollarnas rörliga tryck och tyngd ger en tydlig avgränsning av kroppen och skapar en lugn, trygg och samlad känsla.

Boka visning på
komikapp.se

14-årig pojke med sensomotorisk svikt och självskadebeteende

”Det är skönt att ha västen på när jag ska sitta vid skrivbordet och göra läxor, den gör att jag kan samla tankarna lite bättre. Det är skönt att få av sig den igen, men jag har en härlig, avslappnad känsla i kroppen efteråt.”

Komikapp®

GÖR MORGONDAGEN MENINGSFULL

komikapp.se

Stormhallsvägen 4, Varberg.
Telefon: 0340-66 68 70

FOTO: GUNNEL JOHANSSON (PÅ BILDEN PRATAR KERSTIN MED LOUISE ANDERSSON)

MITT JOBB

Kerstin Gatu

Arbetar som:
Kursansvarig för den tvååriga utbildningen *Anpassad IT* på Mora Folkhögskola.

Bor: Mora.

Fritid: "Följer mitt intresseområde på Facebook, dansar och umgås med familj och vänner. Ibland kommer mitt skapandeintresse fram och då syr jag i skinn."

Om kursnamnet:
Vi ska byta namn, men vet inte till vad. En mamma tyckte vi ska döpa om den till: *Våga, vilja, växa.*

er packa grejer, du behöver anpassa dina tider och så vidare. Det handlar om livskunskap. Och när man klarar av det här växer man så in i bomben. Och du får en rosa resväska av din mamma för att hon är så stolt. Jag blir röd när jag pratar om det, det är så häftigt.

Hur ser upplägget ut?

– Utbildningen är på halvfart. Var fjärde vecka är vi här på skolan, måndag till torsdag. Vi arbetar utifrån fyra teman: hälsa, natur, kultur och samhälle. Vi gör studiebesök, går på museer, är ute i skogen. Distansmomentet är att träna på det man lärt sig. Har vi bakat pizza så kan det vara att ordna en pizzafest hemma. Har vi pratat om brandskydd så får man knäppa kort på brandredskap och skicka in. Ett krav är att det ska finnas en stödperson på hemmaplan, som ska gå en egen nätkurs på kvartsfart i 16 veckor.

Vilken typ av teknik använder ni?

– Alla deltagarna har fått en anpassad dator. De trycker på en bild och där ligger filmer från lektionerna, dokument, länkar och så vidare. På datorerna finns också program som visualiserar och konkretiserar olika saker, till exempel pengars värde. Sedan använder vi Easymail, som egentligen inte finns på marknaden längre, som har en adressbok med foton och antingen skriver du eller så pratar du in ditt mejl. Deltagarna klarade det nästan första gången. Programmet borde finnas i gymnasiesärskolan, men gör det inte. Och på gruppbostaderna finns det nästan aldrig wifi.

Vad är roligast med ditt jobb?

– Att se deltagarnas glädje över att gå kursen. Att jag har fått möjlighet att göra skillnad. Jag är så tacksam för det. Och jag får möjlighet att använda allt jag lärt mig sedan 1992.

Du brinner för kognitivt stöd, eller hur?

– Ja! Och jag tycker att vi arbetsterapeuter måste hjälpa till att hitta bra it-stöd. Vi behöver kunna välja och ställa in appar, precis som vi ställer in rullstolen. För appen är bara verktyget.

Vad händer nu?

– Vi hoppas att det ska bli en ordinarie kurs på folkhögskolan.

Nyfiken? Mer information om projektet finns på sikta.nu. KATJA ALEXANDERSON

Mycket mer än it

Kerstin Gatu brinner för att öka möjligheterna för personer med måttlig utvecklingsstörning. Hon ansvarar för en folkhögskoleutbildning där it är verktyget för livslångt lärande.

För nästan 25 år sedan lockades Kerstin Gatu över till vuxenhabiliteringen i Dalarna. Sedan dess har hon arbetat med personer med utvecklingsstörning, med fokus på kognitivt stöd. Under årens lopp har det blivit många olika projekt, både hightech it-lösningar och lowtech-varianter. 2009 var det dags för en ny utmaning och Kerstin fick jobb på Mora folkhögskola. Där har hon bland annat startat den tvååriga distansutbildningen *Anpassad IT – vägen till digital delaktighet* som finansieras via Arvsfonden. Den vänder sig till personer som gått ut gymnasiesärskolan

och som har svårt att läsa och skriva eller som inte alls kan.

Berätta lite om utbildningen ...

– Det handlar så otroligt lite om datorer, utan om möjligheten till livslångt lärande för den här gruppen. Det finns nästan inga eftergymnasiala utbildningar för personer med måttlig utvecklingsstörning. Vi har fyra mål: Man ska ha kul. Klara av det vi gör, både it-mässigt och våra aktiviteter. Ha något att berätta när man kommer hem. Och vilja komma tillbaka. Att vi har internat är en framgångsfaktor – du behöv-

NYA AVHANDLINGAR

Learning Challenges Associated with Evidence-Based Practice in Rheumatology

MARGIT NEHER, Linköpings universitet, juni 2016

● **Avhandlingens syfte** var att visa vilka lärandeutmaningar yrkesverksamma inom reumatologi möter vid implementering av evidensbaserad praktik (EBP).

Informella kunskapskällor, som kolleger, visade sig vara mer använda än skriftligt material och externa kontakter, och för lite arbetstid ägnades åt att reflektera och uppdatera kunskap. Yrkesutövare med lång erfarenhet i specialiteten, de som hade en bättre upplevd förmåga att hantera forskningsbaserad kunskap och de som hade erfarenhet av forskningsaktiviteter hade lättare att arbeta evidensbaserat. Individens inövade vanor kan tänkas hindra inläring av evidensbaserad ny kunskap, men lärandeutmaningarna kan behöva mötas på flera nivåer. Avhandlingen visar på betydelsen av sociala, kontextuella och individuella lärandeprocesser för att kunna ta i bruk nya forskningsresultat och kliniska rekommendationer.

Hållbart förbättringsarbete med fokus på arbetsterapi och team: Möjligheter och utmaningar

MARIANNE SIRKKA, Luleå tekniska universitet, juni 2016

● **Syftet med avhandlingen** var att bidra till ökad kunskap om möjligheter och utmaningar vid långsiktigt förbättringsarbete. I avhandlingen studerades utvecklingsprocessen och erfarenheter av deltagandet i ett långsiktigt förbättringsarbete vid en arbetsterapienhet. Stödande och hindrande element identifierades med ett implementerings-teoretiskt ramverk. Vidare studerades erfarenheter från implementering av en evidensbaserad behandlingsmodell i ett tvärprofessionellt team.

Avhandlingen visar att ett hållbart förbättringsarbete förutsätter ett reflekterande kollegialt förhållningssätt, i vardagsarbetet integrerad struktur för förbättringsarbete, rutiner för att hantera vetenskaplig kunskap och ett strategiskt ledarskap och en gemensam kultur som håller drivkraften att förbättra levande över tid.

FOTO: PRIVAT (NEHER), MONICA LINDBERG (SIRKKA)

KRÖNIKA

MATILDA UTBULT

Leg. arbetsterapeut,
arbetar inom barn-
och ungdomspsykiatri
i Stockholm

Ordvalet spelar roll

I en debattartikel i somras kritiserades begreppet funktionsvariation hårt. Det beskrevs som en meningslös term, otillräcklig att beskriva författarens situation. Artikeln delades och gillades tusentals gånger på sociala medier – bland annat i gruppen *Arbetsterapeuter på Facebook*. Jag blev förvånad eftersom jag själv har så stor nytta av begreppet funktionsvariation – både som arbetsterapeut och funktionsvarierad. Jag använder det dock inte som en synonym utan som ett komplement till funktionsnedsättning och funktionshinder. Därför skrev jag och en vän en replik där vi försvarade ordets existensberättigande.

”Funktionsvariation är ett kontroversiellt, och i sig självt otillräckligt, ord.”

Så här definierade vi begreppen:

”Alla människor har en funktionsuppsättning – kognitiva, psykiska och fysiska styrkor och svagheter, förmågor och oförmågor. En funktionsvariation är en avvikelse från normen gällande fysisk, psykisk eller kognitiv funktion. Ibland innebär funktionsvariationer också funktionsnedsättning, men inte alltid. Funktionshinder uppstår i mötet med omgivningen: trappor är ett funktionshinder för den som tar sig fram med rullstol.”

Min funktionsvariation innebär en nedsatt förmåga att reglera fokus och uppmärksamhet – vilket helt klart är en funktionsnedsättning. Det finns inga tillfällen där det är en tillgång att bli ofrivilligt distraherad. Däremot ingår även impulsivitet och snabb tankeverksamhet – funktionsvariationer kan vara en tillgång i ett sammanhang och en belastning i ett annat.

Funktionsvariation är ett kontroversiellt, och i sig självt otillräckligt, ord. Att använda det i stället för funktionsnedsättning kan bidra till osynliggörande och stigma. Rätt använt kan det däremot vara ett sätt att synliggöra att normbrytande funktionsvariationer inte alltid innebär funktionsnedsättning – och i det syftet har jag enorm nytta av ordet i mitt arbete med barn och unga som nyligen fått en neuropsykiatrisk diagnos. Att själv bestämma vilket ord en ska använda om sin funktionsförmåga är ett sätt att själv sätta sina gränser – att själv definiera vad en behöver och vad en inte klarar av.

För ett
**friskare
tryggare
och rikare liv**

Rehab medicin
Västerviks sjukhus söker

Arbetsterapeut

Läs mer och ansök på
Ltkalmar.se/lediga-jobb

Landstinget
i Kalmar län

Med an

Det var ovisst om Jacob skulle lära sig gå och tala. I dag älskar han att rida och efter övningarna på ponnyen Xenius rygg har han massor att berätta för sina föräldrar.

dra ord

A close-up, low-angle shot of a horse's mane, showing the texture and color of the hair. The mane is light brown and appears to be blowing in the wind. The background is dark and out of focus.

På Bräcke diakoni kan barn med flerfunktionsnedsättning få både hundassisterad och hästunderstödd terapi. Flera av barnen saknar verbal förmåga och i den ordlösa kommunikationen med djuren upplever de en annan slags delaktighet än med människor.

Text: Marika Sivertsson Foto: Lisa Thanner

Det är småkallt i luften när gänget från Bräcke diakoni dukar upp varmkorv och juice på matsäcksbordet på stallbacken. Det finns mer värme inomhus, men det är här ute som sinnena får dansa. Det doftar dynga, gräs och varmkorv. Blåsten kittlar huden, och öronen fylls av klappret från hovar.

När Fredrik 21 år ligger ned tillsammans med terapihunden Önska i gräset är upplevelsen livligare än när han får behandling med hunden på en matta i ett rum.

Barnen har samlats för aktivitetsdag på Clarebergs ridklubb utanför Göteborg. De är omgivna av rörelse: Arbetsterapeuter, hundförare och fysioterapeut är på plats. Här finns ridlärare och föräldrar, och habiliteringsassistenter från boendet. Volontärer från Bräcke gör i ordning hästarna. De barn som kan ryktar, borstar, och hjälper till att sätta på sadel. Det finns något för alla, den som inte kan sadla eller borsta kan till exempel värma bettet till hästen i sin hand.

– Stallmiljön ger så många fler möjligheter än bara ridning, säger Stina Wahl, som är arbetsterapeut på Bräcke diakoni, Habiliteringen Bräcke.

Bräcke har tidigare främst haft barn med rörelsenedsättningar och ridningen har gett viktig motorisk träning. Numera finns även barn med neuropsykiatriska diagnoser i boendet och då blir djuren betydelsefulla på ett annat sätt.

– Ofta ställs, i olika situationer, väldigt höga krav på de här barnen och för dem innebär det att de ofta misslyckas. Men med djuren är det lätt att skapa positiva aktiviteter där barnen får kunna saker bra. Djuren dömer dem inte och de får uppleva framgång. Det är stärkande, säger Stina Wahl.

Tillsammans med kollegan Elin Wikström och socionomen Monica Broman, som är hundförare,

»

En varm omfamning möter föräldrarna Kenneth Tonef och Helén Ahlgren efter ridningen. Jacob är stolt och glad.

En hund lägger sitt huvud på barnets ben; det blir varmt och mjukt, och samvaro uppstår.

startade hon för några år sedan behandling med terapihund på Bräcke. Resultaten har varit goda. Det finns alltid ett mål med behandlingen – det kan till exempel vara att barnet ska använda sina händer mer. Eller att barnet ska ge kommandon till hunden med hjälp av en pratapparat.

Flera av barnen och ungdomarna har så svåra funktionsnedsättningar att de endast kan utföra mycket små gester. Men med hunden kan de samspela bra ändå. För arbetsterapeut och hundförare gäller det att vara bra på att tolka, att känna barnet väl är viktigt.

– En pojke kunde bara svara ja och nej med ögonen. Efter några behandlingar tillsammans med hunden började han vifta med fingrarna för att visa att han ville använda pratapparaten. Han har inte tillräcklig styrka för att trycka ned den, men han håller numera i terapeutens hand och när hon känner ett litet tryck på den så trycker vi på knappen åt honom, berättar Elin Wikström.

Stina Wahl och Elin Wikström ser att den hundassisterade terapin ger gott resultat för den här gruppen barn och ungdomar. De har nyligen skrivit en bok tillsammans med socionomen och hundföraren Monica Broman där de beskriver sin metod och effekterna av den.

– Vi kan ju se barnets och hundens samspel, där vi sitter vid sidan om och tittar på. Ofta är vi helt utanför medan barnet och hunden har en fin kommunikation. Det ickeverbala är jätteviktigt för de av våra barn som inte har verbal förmåga, och där kan terapihunden nå fram på ett sätt som vi tidigare inte trott varit möjligt, säger Stina Wahl.

Arbetsterapeuterna berättar om hur hunden skapar glädje bara genom att vara. Och hur den ger barnen motivation till att göra saker – att förflytta

sig, sträcka sig, samspela med hunden – och hur den motiverar till kommunikation. Både verbal och att visa med sin kropp; med ögonen eller med tryck på knappen.

– En sak som vi inte ska glömma är att de här barnen har mycket hjälpmedel omkring sig.

De får inte alltid den nära fysiska kontakt de behöver. Hunden kompenserar för det. Den buffar och letar saker som barnet fått hjälp att gömma i kläderna, den lägger huvudet i barnets knä, den ligger nära barnet. Dessutom är hundar varmare och mysigare än vad människor är, eftersom de har högre kroppstemperatur, säger Monica Broman.

”Men med djuren är det lätt att skapa positiva aktiviteter där barnen får kunna saker bra.”

Även den hästunderstödda terapin kan ge en stund av gos och närhet. När ponnyn Julle har dragit 15-åriga Rebecka i vagnen får den lukta och slicka på hennes hand. Kontakten var mysig, Rebecka erbjuder sin hand igen.

Den hästunderstödda terapin är fysioterapeuten Johanna Nilssons ansvar, men samarbetet omkring barnen är tätt.

– Den hästunderstödda terapin handlade tidigare mycket om att rida – det stärker muskler, ökar rörlighet, reglerar muskelspänning och påverkar hållningen. Numera betonas även de sociala och psykologiska aspekterna. Att vara delaktig i olika uppgifter i stallmiljön och samspela med hästen stärker förmågan att interagera, sätta gränser och bidrar till ett ökat självförtroende, säger Johanna Nilsson.

Hon arbetar med barnen i stallet varje onsdag.

– För barn med behov av tydlighet blir det lättare att fungera ”normalt” i stallmiljön, som är väldigt tydlig och regelstyrd.

Hästen doftar, den slickar lite på handen, provnafsar med läpparna... barnen bekantar sig ordentligt i samband med turen i vagn.

Fredrik och Önska känner varann väl. Omedelbart vid ankomst ville Fredrik få hjälp att lägga sig på filten tillsammans med terapihunden.

Arbeterapeuterna Stina och Elin instämmer. Det känner de igen inte minst från den ganska nytilkomna klientgruppen på Bräcke diakoni: barn och ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser. De fördelar stallet har är uppenbara: allt som görs sker i en given ordning. Allt har tydlig struktur. Fokus ligger på djuren: barnen får lära sig att de gör saker för att djuren ska känna sig trygga och må bra.

– Det är ett väldigt bra sammanhang och dessutom får de ta hand om någon annan. Flera av barnen har snabbt gjort stora framsteg, säger Stina Wahl.

I ridhuset har Jacob just klivit av ponnyen Xenius. Han har autism och tappar lätt fokus, eftersom han har svårt att skärma av stimuli från omgivningen. Hans föräldrar, som från undanskymd plats, för att inte störa, har sett sin pojke styra Xenius i olika övningar, ger sig till känna. De ställer sig på knä framför Jacob, i hans nivå. Jacobs omfamning kommer spontant och omedelbart: han strålar och håller om dem båda.

– För några år sen skulle jag inte ha kommit på tanken att sätta Jacob på en häst. Samtidigt är jag inte förvånad att han har klarat det. Han har ända sedan han var liten överraskat oss med att göra saker som skulle ha legat utanför hans förmåga, säger Jacobs pappa Kenneth Tonef.

Han fortsätter:

– Jag är otroligt glad för häst- och hundterapin. Jacob behöver hjälp att stimule-

ras. Hans funktionsnedsättning gör att han inte själv kan gå ut i livet. Men när han exponeras för en möjlighet att utmana sig så tar han den.

När Jacob var liten var det ovisst om han skulle lära sig gå eller prata. I dag både går och rider han, han pratar om hästen och vad de har gjort tillsammans. Han berättar för sina föräldrar hur den låter och vad den heter. I början hette den Ponny.

Under tiden som han har varit i Bräcke diakonis behandling, bland annat med terapi med häst och hund, har Jacob gjort stora framsteg. På hästryggen har utvecklingen gått stadigt framåt medan terapihunden efter hand har väckt Jacobs intresse och delaktighet.

– I början var han inte intresserad av hunden, den var mest lite i vägen. Men efter närmare ett år började han skapa en relation till den. Vi har haft behandling med Jacob och ett till barn samtidigt och då har barnen dessutom utvecklat sin relation sinsemellan, säger Stina Wahl.

En liten egenhet Jacob har är att han älskar hår. Han drar dem han tycker om i håret, ibland ganska hårt. Och när han träffar hunden Önska är han intresserad och vill undersöka den, han vill känna på tassar, svans, nos. Och förstås dra i den långa mysiga pälsen, men då med ett mjukt handlag. Önska är tränad att tåla olika sätt att bli hanterad på, men gentemot hunden är Jacob lugnare och mer avvägd.

Vad som händer i samspelet mellan barn

Metodbok för intresserade

För att utvärdera och dokumentera det egna arbetssättet har terapihundteamet på Bräcke diakoni skrivit en bok. De har under åren utvecklat en metod med en rik variation av övningar, och sett att behandling med hund på flera olika sätt bidrar till att stärka barnens förmågor. De hoppas att boken ska bidra till att fler barn får tillgång till terapihund.

Läsarna får följa hur den hundassisterade terapin utvecklats på Bräcke från och med år 2011, då arbetsterapeuterna Stina Wahl och Elin Wikström tillsammans med hundföraren och socionomen Monica Broman inledde sitt arbete med terapihunden Locka.

Hundassisterad terapi för unga med flerfunktionsnedsättningar – metoder och effekter är titeln, och den kom ut under våren 2016 på förlaget Atremi.

och hund är ännu höljt i dunkel. Att metoderna fungerar är tack vare boken från teamet på Bräcke diakoni dokumenterat. Varför metoderna fungerar är en annan fråga – den väntar på att undersökas. ■

Väckarklocka om normer

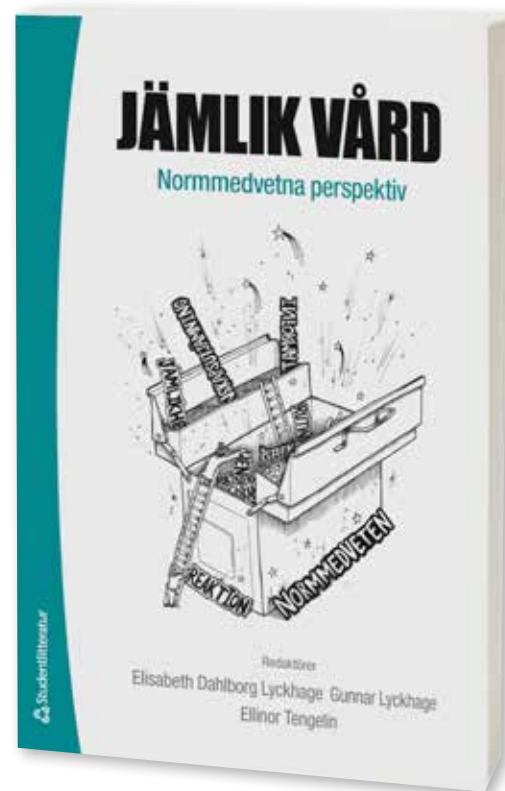
Boken är en antologi skriven av nio författare och inleds med författarpresentationer bland annat på följande sätt: medelålders vit cis-kvinna och -man, personer som har gjort klassresor från arbetarfamiljer till akademiker, svensk man i övre medelåldern uppvuxen i överklassen och en kvinna uppvuxen i klassisk kärnfamilj där familjemedlemmar är födda av olika mammor och i tre olika länder. Det sätter grundtonen i boken.

Inledningsvis får läsaren ta del av en students erfarenheter av föreläsares kunskapsnormer, som till exempel hur stereotypa och generaliserande beskrivningar oreflekterat förmedlas och vilka följderna kan bli. Följande kapitel öppnar normperspektivet utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv, det vill säga att makt, sociala normer och identitet ska förstås som en konstruktion och inte som något medfött eller naturligt.

Läsaren möter olika normperspektiv i samhället men huvudsakligen inom vården, sett som ett handlingsutrymme där mötet med patienten sker. Normer som rör klasstillhörighet, genus, sexualitet, vithet, ålder och funktionalitet problematiseras både ur individ- och övergripande strukturella perspektiv. Texterna vandrar mellan erfarenheter och teoretiska resonemang samt studier som belyser vilka konsekvenser normer och kategoriseringar kan få inom vården.

Genomgående strävar boken efter att läsaren ska nå en normmedvetenhet. Varje kapitel avslutas med författarnas egna reflektioner, reflektionsfrågor och förslag till vidare läsning. I bokens sista kapitel presenteras tillämpbara verktyg för att nå förändring inom hälso- och sjukvården.

Bokens innehåll väcker till eftertanke och gnager på samvetet. Den lämpar sig väl som underlag

JÄMLIK VÅRD – NORM-MEDVETNA PERSPEKTIV

Dahlborg Lyckhage E.,
Lyckhage G., Tengelin E. (Red.)
Studentlitteratur

för diskussioner med studenter eller som vidareutbildning i etik och personcentrerad vård bland personal inom hälso- och sjukvården.

GRETA HÄGGBLOM KRONLÖF
Leg. arbetsterapeut, lektor

För ökad kunskap om flyktens barn

• Alla som möter flyktens barn har en möjlighet att genom kunskap och medkänsla göra en insats för en bättre värld. Med den här boken vill författarna bidra till denna centrala kunskap och empati, och vänder sig till de yrkesgrupper som arbetar med flyktingar, och till andra som är intresserade av mänskliga rättigheter och migration. Boken ger kunskap om de våldsamma förhållanden som människor flytt ifrån, samt strategier för ett professionellt bemötande.

Strategier för ett professionellt bemötande av flyktingar

FLYKTENS BARN – MEDKÄNSLA, MIGRATION OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Elisabeth Elmeroth
& Johan Häge
Studentlitteratur

Om ojämlik hälsoförbättring

• Vi har aldrig haft det så bra som vi har det i dag – världens rikedomar är större än någonsin och många lever både längre och friskare. Samtidigt har den globala hälsoförbättringen varit djupt ojämlik de senaste decennierna. I den här boken får du information om de globala folkhälsoproblemen, de övergripande globala faktorer som påverkar hälsan hos olika befolkningsgrupper och en diskussion om vad vi bör göra åt det.

GLOBAL FOLKHÄLSA – OM LIVSVILLKOR, SJUKDOMAR OCH SOCIAL RÄTTVISA

Andreas Vilhelmsson &
Per-Anders Tengland
Studentlitteratur

Funka för livet

mässa om funktionsnedsättning

KRISTIANSTAD ARENA

19-20 OKTOBER

Utbildningar för arbetsterapeuter & sjukgymnaster i samband med mässa om funktionsnedsättning

Information & bokning: funkaforlivet.se

- T.ex:
- Bemötande
 - Funktionsnedsättning & sexualitet
 - Alternativ kommunikation och träning med stöd av iPad och dator

Ta del av de senaste produkterna & tjänsterna i branschen, skapa kontakter och få nya idéer på Funka för livet Kristianstad!

Unikaboxen!

BB-30, Sveriges smartaste garage för handikappfordon!

Som rörelsehindrad är det viktigt att ha sina fordon och andra hjälpmedel lätt åtkomliga, tryggt förvarade och skyddade mot fukt och kyla. BB-30 är den perfekta lösningen med sin unika konstruktion. Med ett tryck på fjärrkontrollen öppnas och stängs det fällbara locket, som dessutom låser sig automatiskt efter stängning. Inuti är det rymligt, torrt och varmt. Inredningen är flexibel och kan anpassas efter användarens alla behov. **Invändiga mått: bredd 150 cm, djup 173 cm.**

Enkelt att placera!

BB-30 är lätt att placera där det passar användaren bäst. Några grundarbeten behövs inte om marken är någorlunda fast och jämn, fyra trädgårdsplattor räcker som underlag på jord. Tack vare sin låga vikt är det enkelt att flytta eller lagerställa.

DOOMAN TEKNIK AB

KLANGFÄRGSGATAN 8, 426 52 VÄSTRA FRÖLUNDA

Tfn 031 - 69 68 50 info@dooman.se www.dooman.se

Garaget finns nu även i grönt

fall av 3 övervakning och kontroll

Kontrollerad körning

Facket Byggnads stämde ett företag i Arbetsdomstolen, AD, för att det installerat gps:er för övervakning i ett antal företagsbilar. I och med det kunde företaget alltid se var de anställda befann sig. Parterna förliktes i AD och kom bland annat överens om att arbetsgivaren måste förhandla med facket enligt MBL. I förhandlingen ska syftet med övervakningen framgå och det måste fastställas vad uppgifterna ska användas till och att ingen obehörig kan ta del av dem.

Rektor blev uppsagd på grund av Facebook

En rektor vid en privatägd skola blev uppsagd efter att det framkommit att han via sin Facebook-sida var medlem i nio grupper vars namn anspelade på sex samt att han publicerat några bilder som kunde tolkas sexuellt. Arbetsdomstolen slog fast att uppsägningen inte skett på saklig grund, men rektorn fick inte tillbaka sitt jobb. Däremot fick han skadestånd och kompensation för utebliven lön.

Övervakade personalutrymmen i butiker

Datainspektionen har granskat hur ett antal butiker använder kameraövervakning av personalutrymmen som lager, lastkaj och personalingång. Inspektionen kritiserar butikerna och kräver att dessa utrymmen bara bevakas under de tider då det inte befinner sig någon personal där. I beslutet står att butikerna inte har kunnat visa att behovet av övervakningen väger tyngre än personalens intresse av att inte bli övervakad.

Chefen ser dig. Okej, eller?

Att som anställd bli övervakad och kontrollerad blir allt vanligare. Från fackens sida önskas tydligare spelregler för vad arbetsgivare får eller inte får göra inom det här området.

Text & foto: Linda Swartz Illustration: Helena Lunding Hultqvist

Personlighetstester, tester för droger eller alkohol, utdrag ur belastningsregistret, krav på historik över sjukfrånvaro, kontroll och övervakning av anställda via digitala system och spaningar i sociala medier. Listan över arbetsgivares sätt att ha koll på de anställda kan göras ännu längre. Tillgängliga siffror tyder på att respekten för den personliga integriteten i arbetslivet minskar.

– Till exempel har Rikspolisstyrelsen sett en dramatisk ökning av att människor begär utdrag ur belastningsregistret, vilket beror på att allt fler arbetsgivare kräver det även utöver skola, vård och omsorg. Vi vet också att psykologiska tester ökar, säger Lena Maier Söderberg, chefsjurist på Saco.

Organisationen upptäcker hela tiden fler former

Personuppgiftslagen (PUL)

En lag som styr arbetsgivares hantering av uppgifter om de anställda är Personuppgiftslagen, PUL. Där står bland annat att det är möjligt för en arbetsgivare att behandla personuppgifter om det är nödvändigt och om dennes intresse av att behandla uppgifterna är större än arbetstagarens intresse av att uppgifterna inte behandlas. PUL ställer stora krav på att arbetsgivaren självständigt informerar de anställda om vilka personuppgifter som samlas in och vad de ska användas till.

Lena Maier Söderberg, chefsjurist på Saco, tror att det så länge det inte finns tydliga regler, ökar acceptansen för att arbetstagare på olika sätt blir övervakade av sina arbetsgivare.

för kontroll och övervakning i takt med den tekniska utvecklingen.

– Min teori är att ju längre tid det inte finns klara och tydliga spelregler desto mer acceptans skapas för att bli övervakad och kontrollerad, säger Lena Maier Söderberg.

Frågan om personlig integritet i arbetslivet har varit föremål för flera statliga utredningar. Den som lämnades 2002 resulterade inte i några lagförslag och den som blev klar 2009 har ännu inte lett till konkreta resultat. Enligt regeringskansliet bereds den fortfarande.

Ett förslag om att arbetsgivare ska förbjudas att kräva utdrag ur belastningsregistret bröts ur 2009 års utredning. En särskild utredning tillsattes vars förslag gick på remiss 2014. Inte heller det har kommit längre än så. Som skäl för de uteblivna lagförslagen har ofta angetts just den tekniska utvecklingen.

– Vi tycker att det är mycket

viktigt att de här frågorna regleras, att man inte hela tiden ger efter för teknikens möjligheter. Det skulle ge en tydlig politisk signal om att den personliga integriteten är viktig, säger Lena Maier Söderberg.

I början av sommaren kom den parlamentariskt tillsatta Integritetskommittén med en kartläggning av risker för den personliga integriteten på en mängd områden. I arbetslivet har kommittén bland annat sett problem med positioneringsteknik, som gps, övervakning av internet och e-post, spårning i ärendehanteringssystem och arbetsgivares kontroll i sociala medier. Kommittén ska lämna ett slutbetänkande till våren, vilket Saco hoppas ska ge konkreta resultat.

Många fall av kontroll i arbetslivet inträffar i rekryteringssituationer. Till exempel förekommer det numera att arbetsgivare kräver att arbets-

sökande visar upp utdrag från Försäkringskassan över hur mycket hen varit sjukskriven och för vad.

– Den typen av uppgifter är frivilligt att lämna ifrån sig, men vill man verkligen ha jobbet är det ju svårt att säga nej, säger Lena Maier Söderberg.

”Vi tycker att det är mycket viktigt att de här frågorna regleras, att man inte hela tiden ger efter för teknikens möjligheter.”

I arbetslivet finns en uppdelning mellan anställda som är tydligt övervakade eller kontrollerade och de där det sker mer dolt. Det är lätt att märka om man måste blåsa i alkolås eller det sitter en kamera över kassan, medan det inte är lika tydligt att internethistoriken i jobbet dator, som du har med dig på semestern, är arbetsgivarens egendom.

Lena Maier Söderberg tror att det finns en utbredd okunskap och omedvetenhet om riskerna med att bli övervakad av arbetsgivaren. Man litar på att informationen inte missbrukas.

– Många resonerar: ”klart vi inte ska ha kriminella här” eller ”klart vi ska vara hälso-samma”. Det är först när man råkar illa ut själv som det blir ett problem, säger hon.

Hon ger ett exempel: I takt med att aktivitetsarmband och hälsoappar i smarta telefoner, som mäter träning, sömn och livsstil, blir allt populärare befarar Lena Maier Söderberg att dessa kommer att kunna användas av arbetsgivare på olika sätt.

– Då skulle du verkligen bli livegen, en arbetsgivarens egendom. ■

Är övervakning i arbetslivet ett problem?

Ann-Sofie Viksten Berg, Köping

– Nej det tycker jag inte. Jag känner mig inte övervakad. Däremot finns det i dag en öppenhet som gör det lättare att samverka med kolleger och andra samarbetspartners.

Carmen Strömblad, Stockholm

– Nej, jag ser inte det som ett problem. Allt mer ökad transparens inom organisationen, både uppåt och nedåt, ser jag snarare som en positiv utveckling där information når mottagaren snabbare.

Linda Gustafsson, Malmö

– Jag har inte upplevt det så. En viss övervakning kan vara motiverad bara det är tydligt kommunicerat och sker i samförstånd. Arbetsgivaren kan också vara ett stöd i hur kommunikationen hanteras.

FOTO: KATJA ALEXANDERSON

Utmärkelse med flera nyheter

Tre snabba frågor till **Christina Lundqvist**, professionsutvecklare på Sveriges Arbetsterapeuter, om att förbundets kvalitetsutmärkelse görs om i år.

Vad är nytt?

– I år kan man söka kvalitetsutmärkelsen för förbättringsarbete som bidrar till personcentrering inom arbetsterapi. För att göra det enklare att söka utmärkelsen har kvalitetsrådet valt att man ska skriva en berättelse om sitt förbättringsarbete, man behöver alltså inte skatta några kvalitetsindikatorer som tidigare. En annan sak är att det är möjligt att söka utmärkelsen både för pågående och avslutade förbättringsarbeten. Det går att söka tillsammans med andra professioner, men då är det viktigt att arbetsterapeutens roll och bidrag är tydligt beskrivna.

Varför gör förbundet om utmärkelsen?

– Utmärkelsen har förändrats

under årens lopp för att spegla angelägna kvalitetsområden som behöver lyftas lite extra. I dag är personcentrering på frammarsch inom hälso- och sjukvården, och vi vet att arbetsterapeuter ligger långt framme och det vill vi uppmärksamma. Tanken är att alla berättelserna ska samlas in som goda exempel, för att visa hur arbetsterapeuters arbete bidrar till ökad personcentrering. Förhoppningsvis gör årets förändring av utmärkelsen också att fler söker.

Hur söker man?

– All information om hur du ansöker finns på arbetsterapeuterna.se/kvalitetsutmarkelse. Sista ansökningsdag är den 16 december 2016.

KATJA ALEXANDERSON

Cotec + Enothe = sant

Den 15–19 juni deltog Sveriges Arbetsterapeuter i kongressen för Cotec och Enothe i Galway, Irland. Det var första gången de europeiska organisationerna ordnade en gemensam kongress. Cotec är den europeiska arbetsterapeutorganisationen, där Sveriges Arbetsterapeuter är medlem, och Enothe är den europeiska organisationen för lärosäten som erbjuder utbildning och forskning inom arbetsterapi.

På kongressen, som arrangeras var fjärde år, deltog många svenska arbetsterapeuter med presentationer. Förbundet presenterade sitt mentorprogram, med förhoppningen att inspirera andra att starta liknande initiativ. Dessutom deltog förbundet i Cotecs årliga *General Assembly*, där medlemsländerna bland annat beslutade om en strategi för arbetsterapi i Europa för de kommande åren. Strategin tar sikte på mänskliga rättigheter, folkhälsa, tillgänglighet och jämlikhet genom samarbeten och kommunikation med andra aktörer, precis som Sveriges Arbetsterapeuters egen strategi. Andre vice ordförande Karolina Behrsten är förbundets delegat i Cotec.

Activity och occupation på svenska

Sveriges Arbetsterapeuter har tillsatt en projektgrupp med syftet att definiera centrala begrepp som möjliggör för svensk arbetsterapi att på svenska benämna, förklara och diskutera centrala aspekter av begreppet aktivitet. Gruppen är ett resultat av en debattartikel i Arbetsterapeuten tidigare i år, där Hans Jonsson, docent vid Karolinska Institutet, föreslog att ordet aktivitet ska användas för engelskans "occupation" och aktivitetsform för "activity". Målet är att gruppen ska ta fram en svensk begreppsapparat med definitioner som ska vara användbara för både studenter och yrkesverksamma. Gruppen består av Birgitta Bernspång, Anita Björklund, Lena-Karin Erlandsson, Malin Hedlund Curlo, Greta Häggblom Kronlöf, Hans Jonsson, Ida Kåhlin och Lennart Nordenfelt.

Sök stipendier!

Stipendierna ska användas till utvecklingsarbete och/eller forskning som bidrar till utveckling av arbetsterapi. Maxbelopp att söka 2016 är 40 000 kronor.

Stipendierna kan sökas av alla arbetsterapeuter med sådan utbildning att de kan antas som medlemmar i Sveriges Arbetsterapeuter. Mer information och ansökningshandlingar finns på arbetsterapeuterna.se/stipendiefonden. Undertecknade handlingar ska vara förbundet tillhanda senast den 31 oktober 2016, klockan 24.00.

Ny ADL-Taxonomi

I början sommaren kom en ny version av bedömningsinstrumentet ADL-Taxonomi™. Litteraturen har uppdaterats med aktuell forskning och det har gjorts en mappning av instrumentets aktiviteter och delaktiviteter till ICF. Helt nytt är en anpassning riktad till personer med psykiska funktionsnedsättningar, något som efterfrågats under många år. Sedan tidigare finns även anpassningar av instrumentet till barn samt personer med synnedsättning.

Instrumentet omfattar tolv aktiviteter som kan anses vara generella för de flesta och utgör en bas för det dagliga livet. En persons aktivitetsförmåga kan beskrivas på aktivitets- eller delaktivitetsnivå och arbets-

terapeuten kan välja att dokumentera i ett cirkeldiagram eller på ett bedömningsformulär, beroende av hur bedömningen ska användas. ADL-Taxonomi finns även som it-stöd, som nu är under utveckling.

– Det är väldigt roligt att den nya ADL-Taxonomi™ är klar och att många nu under sommaren redan beställt instrumentet till sina verksamheter, säger Tina Sandulf från förbundets förlag.

Författarna vill särskilt betona vikten av att instrumentet används på ett korrekt sätt, bland annat för patientsäkerheten.

– Definitionerna av aktiviteterna och delaktiviteterna i ADL-Taxonomi™ får inte ändras. Och med instrumentet görs

Författarna Kristina Törnquist och Ulla Sonn samt Kajsa Lidström Holmqvist, projektledare och medförfattare för psykiatrianpassningen.

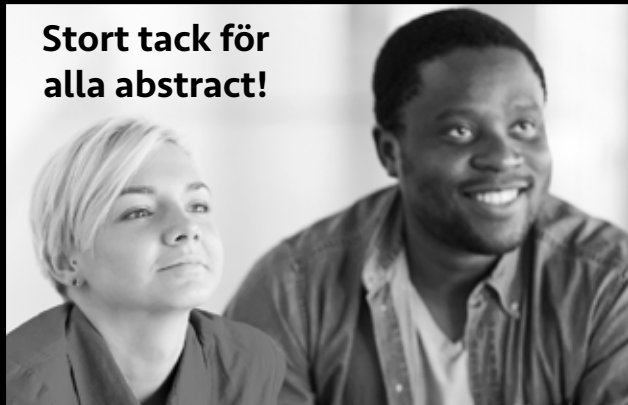
inte heller någon poängsättning. Däremot får egna bedömningsalternativ läggas till utifrån verksamhetens behov, säger Tina Sandulf.

Hon påpekar också att det är viktigt att komma ihåg att ADL-Taxonomi™, precis som andra produkter i förlaget, är upphovsrättsligt skyddat material. Det innebär att man inte får göra ändringar i manualen eller kopiera eller sprida den

utan tillstånd. Instrumentets cirkeldiagram och bedömningsformulär får dock kopieras för personligt bruk i din verksamhet.

Läs mer om instrumentet och beställ här: arbetsterapeuterna.se/adl-taxonomi. För upphovsrättsliga frågor kontakta Tina Sandulf, tina.sandulf@arbetsterapeuterna.se. För frågor om it-stödet kontakta Kerstin Hjort, kerstin.hjort@liv.se. ■

**Stort tack för
alla abstract!**

Preliminärt program släpps i mitten av november som bilaga tillsammans med tidskriften Arbetsterapeuten.

inspiration utveckling
ARBETSTERAPIFORUM
Malmö 10–11 maj 2017

SÖK ANSLAG FRÅN REUMATIKERFONDEN
till forskning inom reumatologi/rörelseorganens sjukdomar

Sista ansökningsdag den 30 september
Läs mer på www.reumatikerforbundet.org

KALENDARIUM

Du hittar mer information och anmäler dig på arbetsterapeuterna.se/kalendarium.
Har du frågor? Kontakta kursadministratör Elin Westerberg på kurser@arbetsterapeuterna.se.

11 okt **COPM – Canadian Occupational Performance Measure**, Nacka
Sista anmälningsdag: 15 september

20 okt **Arbets terapins dag**, hela Sverige

9 nov **Certifierings- och uppdateringsdag i ReDO™-metoden, originalversion och kortversion för dem som tidigare gått Vardagsrevidering**, Nacka
Sista anmälningsdag: 16 oktober

10–11 nov **ReDO™-metoden, originalversion, med certifiering 2017**, Nacka
Sista anmälningsdag: 16 oktober

14 nov **Certifiering och uppdateringsdag för användare av Tree Theme Method® (TTM)**, Växjö
Sista anmälningsdag: 19 september

14 nov **Workshop riktad mot palliativ vård och cancerrehabilitering**, Nacka
Sista anmälningsdag: 15 oktober

17–18 nov **Grundläggande kurs i Praktisk tillämpning av ergonomi för arbetsterapeuter**, Borås
Sista anmälningsdag: 1 oktober

Skidsugen?

Som medlem i Sveriges Arbetsterapeuter kan du hyra en av våra lägenheter i Klövsjö till ett bra pris. Bokning av veckorna 52–16 sker via utlottning, för att alla ska ha samma chans att få en vecka. För att vara med i lottningen besök arbetsterapeuterna.se/klovsjo och anmäl ditt intresse senast den 21 oktober. Lottningen sker den 26 oktober.

På webben hittar du även mer information om Klövsjö, priser, lägenheterna, avbeställningsregler etc. Frågor? Kontakta Lena Rennerhorn på lena.rennerhorn@arbetsterapeuterna.se eller 08-507 488 43.

Humlegården söker en arbetsterapeut

Centralt i pittoreska Sigtuna ligger Humlegården, en rehab-anläggning för personer med neurologiska sjukdomar och skador.

Här hittar du mer än 50 års erfarenhet av neurologisk rehab samlad under ett tak. Med insatser från det multimodala teamet, är vår ambition att förbättra patienternas funktionsförmåga och lyfta fram möjligheter och lösningar för en bättre vardagssituation.

Humlegården i Sigtuna är en del av Stiftelsen Valjeven.

Du kan läsa mer om tjänsten på www.humlegarden.a.se.

Tjänstgöringsgrad: 100 %.

Tillträde: Enligt överenskommelse.

Varaktighet: Tillsvidareanställning.
Provtjänstgöring 6 månader tillämpas.

Kvalifikationer: Leg. arbetsterapeut.

För ansökan och upplysningar: kontakta Cia Lindgren,
08-598 833 00, cia.lindgren@humlegarden.a.se.

Vi vill gärna ha din ansökan så snart som möjligt, dock senast den 20 september 2016.

Vill du
annonsera?

Kontakt

Lars-Göran Fransson

larsgoran.fransson@swipnet.se

08 640 12 20 • 070 630 82 25

Bokningsstopp

för nästa nummer är den 12 sept

Annonsformat och priser

www.arbeterapeuterna.se/annonsera

nästa
NUMMER
kommer den
13 oktober

Arbetsterapeut

till barn- och ungdomshabiliteringen, Hudiksvall

Sista ansökningsdag 25 september 2016

regiongavleborg.se/jobb

Landstinget Västernorrland söker

arbetsterapeuter

med placering inom rättspsykiatri, Sundsvall

Läs mer på www.lvn.se/jobb

www.lvn.se

Magister- programmet i bildterapi, 60hp

Ansökan 15/10 2016

Kursstart 16/1 2017

Medicinska fakulteten

Enheten för arbetsterapi

www.umu.se/utbildningar

Bidette R3

Enkel, ren och anpassad för alla.

När vi utvecklade Bidette R3 anpassade vi den för dagens behov. Vi använde oss av modern teknik som gjorde det möjligt för oss att skapa världens bästa Bidette. Resultatet blev en lättanvänd och väldesignad bidettsats för kvinnor, män och barn som behöver hjälp med sin intimhygien vid toalettbesök.

Vi hjälper dig med
utprovning av Bidette!

KONTAKTA OSS 0240-10102 | info@svancare.se

 SVANCARE®
svancare.se